

Program för social hållbarhet

Sundsvalls kommun

Program för social hållbarhet

REMISSVERSION

Sundsvalls kommun

Fastställt av	Kommunfullmäktige
Datum för fastställande	åååå-mm-dd
Giltighetstid	Till och med 2030-12-31
Ansvarig funktion	Kommundirektör
Diarienummer	KS-2021-00633
Målgrupp	Nämnder samt kommunala bolag

MEDVERKANDE

Styrgrupp

Annika Backström, kanslichef vård- och omsorgsförvaltningen

Lotta Björklund, vd Mitthem AB

Kristin Eriksson, direktör miljöförvaltningen

Lars-Ove Johansson, t.f. direktör kultur- och fritidsförvaltningen

Per Silverliden, räddningschef Medelpads Räddningstjänstförbund

Leena Utterström (ordf.), t.f. chef avdelningen för samhällsutveckling

Denise Wallén, direktör individ- och arbetsmarknadsförvaltningen

Magnus Ydmark, direktör stadsbyggnadsförvaltningen

Urban Åström, direktör barn- och utbildningsförvaltningen

Referensgrupp

Rådet för social hållbarhet

Författare

Sara Lindblom, folkhälsosamordnare

Marlene Svensson, processledare

Sundsvall 2021

Innehåll

Bakgrund	6
Vad är social hållbarhet?	6
Syfte	7
Målsättning: Att utjämna sociala skillnader i levnadsvillkor	7
Huvudutmaning 1: Arbete till dem som står utanför arbetsmarknaden	7
Huvudutmaning 2: Fler barn och unga som går igenom skolsystemet med godkända betyg	7
Huvudutmaning 3: Förbättra den fysiska och psykiska hälsan	7
Huvudutmaning 4: Fler bostäder till överkomliga priser	7
Programmets upplägg	8
Uppföljning och analys	8
Omvärldsbevakning	9
Målområde 1: Arbete	10
Mål 1: Väsentligt minska andelen långtidsarbetslösa till år 2030	10
Mål 2: Väsentligt minska andelen unga som varken arbetar eller studerar till år 2030 ...	12
Mål 3: Väsentligt minska andelen utrikesfödda i arbetslöshet till år 2030	12
Mål 4: Väsentligt öka andelen som är i sysselsättning till år 2030	14
Målområde 2: Skola	17
Mål 1: Väsentligt minska andelen elever med låga studieresultat till år 2030	17
Mål 2: Väsentligt minska andelen elever med hög skolfrånvaro till år 2030	20
Mål 3: Väsentligt öka andelen barn som tar del av förskolans pedagogiska verksamhet till år 2030	21
Mål 4: Väsentligt öka andelen barn i socioekonomiskt svaga områden som deltar i kulturskolans verksamhet till år 2030	22
Mål 5: Väsentligt öka andelen familjehemsplacerade barn som fullföljer sin skolgång till år 2030	23
Målområde 3: Hälsa	24
Mål 1: Väsentligt minska andelen som har dålig fysisk och psykisk hälsa	24
till år 2030	24
Mål 2: Väsentligt minska andelen som lever i ekonomiskt utsatta hushåll	26
till år 2030	26

Mål 3: Väsentligt öka andelen som är fysiskt och socialt aktiv till år 2030	27
Mål 4: Väsentligt minska andelen med låg grad av delaktighet i samhället	31
till år 2030	31
Mål 5: Väsentligt minska andelen som upplever otrygghet till år 2030	32
Målområde 4: Boende och närmiljö	35
Mål 1: Väsentligt öka andelen som bor i ett boende till överkomligt pris till år 2030	35
Mål 2: Väsentligt minska bostadsbristen bland särskilda målgrupper till år 2030	37
Mål 3: Väsentligt minska boendesegregationen till år 2030	40
Mål 4: Väsentligt öka andelen hälsofrämjande miljöer i områden med hög ohälsa till år 2030	45
Rättighetsperspektiv	50
Målsättning för perspektivet: Väsentligt minska diskriminerande strukturer till år 2030	51

Bakgrund

Kommunfullmäktige beslutade 2017-10-30 § 201¹ att uppdra till kommunstyrelsen att, i samråd med Rådet för social hållbarhet, ta fram förslag på hur arbetet med sociala hållbarhetsfrågor ska bedrivas och organiseras i Sundsvalls kommun. I det uppdraget ligger bland annat att ta fram en strategi som beskriver Sundsvalls kommuns mål för social hållbarhet och hur målen ska nås.

Vad är social hållbarhet?

Hållbarhet definieras utifrån tre dimensioner: social, ekonomisk och ekologisk hållbarhet. De tre dimensionerna samspelar och är beroende av varandra för att hållbar utveckling ska kunna nås. Den sociala dimensionen sätter människan i fokus och handlar om våra rättigheter och vårt välmående. Det finns många faktorer som påverkar social hållbarhet, till exempel trygghet i skolan, sociala relationer, rättigheter, tillgänglighet, god hälsa och mycket mer. Både den fysiska och sociala miljön har inverkan på den sociala hållbarheten. Ett socialt hållbart samhälle är inkluderande och jämlikt, ett samhälle där människor känner sig delaktiga. Social hållbarhet handlar ofta om att motverka socialt utanförskap och att utjämna skillnader i livsvillkor mellan människor.

De miljörelaterade och sociala faktorerna, snarare än genetiskt arv, dominerar i bilden av vad som skapar ojämlikhet mellan individer och grupper. Utrymmet för att påverka ojämlikheten är därmed betydande. På längre sikt är självförstärkande effekter den huvudsakliga orsaken till ojämlikhet. Ett exempel på detta är att personer med låg utbildning generellt sett har svårare att få en fast anställning. Detta leder i sin tur till sämre möjligheter att få låna pengar till köp av bostad, vilket resulterar i en högre bostadskostnad, då kostnaden för en given bostadsyta är högre för det hyrda boendet². Personen går även miste om den framtida kapitalinkomst som värdeökningen av en ägd bostad innebär. Det självförstärkande mönstret kan leda till att ojämlikheten växer av sig själv, även i avsaknad av yttre krafter, om den inte aktivt motarbetas.

Stora skillnader i inkomster och förmögenheter leder till starkare polarisering och fler konflikter i samhället. Det leder även till ökad kriminalitet. På samhällsnivå samvarierar arbetslöshet och absolut fattigdom med kriminaliteten i samhället, men ojämlikheten lyfts som en starkare orsak än den absoluta fattigdomen. *Skillnaderna* i inkomst mellan människor har således större betydelse än den låga inkomsten i sig, för uppkomsten av kriminalitet. Det finns även ett samband mellan jämlikhet och en hög grad av tillit i samhället. En jämförelse mellan regioner i Sverige indikerar att det framför allt är ojämlikheten i den nedre halvan av inkomstfördelningen som är viktig för tilliten. Ett samhälle med hög tillit är även betydligt bättre på att hantera kriser. Slutligen finns det ett orsakssamband mellan minskad ojämlikhet

¹ KS-2015-00864

² Källa Boverket

och ekonomisk tillväxt. En hög nivå för de lägre skikten i fördelningen av inkomster och utbildning är gynnsam för den ekonomiska tillväxten.³

Agenda 2030

2015 antog FN:s medlemsländer Agenda 2030, en universell agenda för hur länderna ska jobba för hållbar utveckling. I agendan finns det 17 globala mål som innefattar alla tre dimensionerna av hållbarhet: social, ekonomisk och ekologisk. Hälsa och välbefinnande är både en förutsättning för och en investering i ett hållbart samhälle, och är därför en integrerad del av de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030.

Programmet för social hållbarhet tydliggör vad Sundsvalls kommun bidrar med för att uppnå målen inom den sociala dimensionen i Agenda 2030.

Syfte

Programmet för social hållbarhet är ett styrdokument som visar prioriteringarna för arbetet med social hållbarhet i Sundsvall. Syftet med programmet är att det ska bidra till en ökad måluppfyllelse och bättre kvalitet i nämndernas ordinarie verksamhet. Programmet ska:

- ge vägledning till hur arbete med social hållbarhet integreras i ordinarie verksamhet
- vara ett stöd i planering och uppföljning av verksamhetsplaner och budgetarbete

Målsättning: Att utjämna sociala skillnader i levnadsvillkor

Programmets övergripande målsättning är att utjämna sociala skillnader i levnadsvillkor mellan invånare i Sundsvall. Det är således en strävan efter att öka jämlikheten, vilket bidrar till ett socialt hållbart samhälle.

Huvudutmaningar

För att nå målsättningen om att utjämna de sociala skillnaderna i levnadsvillkor i Sundsvall behöver kommunen skapa förutsättningar för att stärka den tredjedel⁴ som idag har sämst förutsättningar.

De huvudutmaningar som är relaterade till den övergripande målsättningen är:

Huvudutmaning 1: Arbete till dem som står utanför arbetsmarknaden

Huvudutmaning 2: Fler barn och unga som går igenom skolsystemet med godkända betyg

Huvudutmaning 3: Förbättra den fysiska och psykiska hälsan

Huvudutmaning 4: Fler bostäder till överkomliga priser

³ Jämlikhetskommissionens betänkande ”En gemensam angelägenhet”, SOU 2020:46, 2020.

⁴ Ungefärligt mått. Varierar beroende på vilka indikatorer man räknar in. Exempelvis: 37 % klarar inte gymnasiet inom 4 år, 18 % av 20-64-åringarna är inte i sysselsättning, 30 % av 18-84-åringarna skattar inte sitt hälsotillstånd som bra.

Strategier för förändring

Strategin för att utjämna sociala skillnader i levnadsvillkor handlar om att ha en hög lägstanivå vad avser viktiga förutsättningar såsom utbildning, hälsa, inkomster och bostad. Detta ligger i linje med rekommendationerna från Jämlikhetskommissionen⁵ i hur jämlikhet ska uppnås. Det handlar om att lägga resurser på att stärka de med låga skolresultat, få människor i arbete, bygga bostäder till en rimlig kostnad och på olika sätt stärka hälsan och livsvillkoren för människor som har ohälsa.

Programmets upplägg

Programmet syftar alla till att uppfylla befintliga styrdokument såsom Agenda 2030, nationell lagstiftning, nationella styrdokument samt kommunala styrdokument. De styrdokument som är aktuella för respektive målområde är listade under målområdet.

De målområden som programmet omfattar är:

- Arbete
- Skola
- Hälsa
- Boende och närmiljö

Utöver dessa målområden finns ett område som heter *Rättighetsperspektiv*, som är ett perspektiv som ska integreras i de övriga målområdena i programmet och i all verksamhet som kommunen utövar.

Målen i programmet syftar till att påverka invånarnas hälsoutveckling över tid, med fokus på utsatta grupper. Målen ska säkerställa att det sker ett systematiskt arbete för att nå en tydlig förbättring.

Handlingsplaner

Det systematiska arbetet som ska genomföras i syfte att nå måluppfyllelse kommer att ske i form av handlingsplaner där varje nämnd får beskriva hur man ska arbeta för att nå de mål som är relevanta för nämndens verksamhet.

Uppföljning och analys

Uppföljningen kommer att göras utifrån en *sammanvägning* och *analys* av olika relevanta indikatorer. För att ett utfall ska anses ha ökat eller minskat *väsentligt* (såsom målen i programmet är formulerade) ska en förändring med minst 10 procent ha skett.⁶ Över tid kan fler indikatorer tillkomma och vissa indikatorer kan ha mer tyngd än andra. I detta dokument

⁵ Med stöd av regeringens bemyndigande den 2 augusti 2018 tillkallade chefen för Finansdepartementet, statsrådet Magdalena Andersson, en kommitté för ökad ekonomisk jämlikhet, med namnet Jämlikhetskommissionen.

⁶ Procenttalet 10 % är baserat på de nationella målsättningarna för folkhälsopolitiken som Folkhälsomyndigheten och Sveriges Kommuner och Regioner antagit.

visas exempel på indikatorer som år 2020 finns tillgängliga. I de fall det är möjligt kommer indikatorer att tas fram för respektive bostadsområde.

Omvärldsbevakning

Vid framtagandet av detta program har ett flertal andra kommuners arbete med social hållbarhet studerats. Särskild inspiration har hämtats från Malmö Stads arbete med en god hälsa på lika villkor inom ramen för *Malmökommissionen* och Göteborgs Stads arbete med *Jämlik stad*. Detta då dessa två städer under flera år arbetat systematiskt och framgångsrikt med social hållbarhet. En annan källa som haft stor betydelse för programmet är Jämlikhetskommissionens arbete, dess underlagsrapporter och betänkandet *En gemensam angelägenhet*. Sveriges Kommuners och Regioners *Strategi för hälsa* har även legat till grund för utformandet av programmet.

Målområde 1: Arbete

Huvudutmaning: Arbete till dem som står utanför arbetsmarknaden

Det finns ett starkt samband mellan arbete och god hälsa. En dålig hälsa kan försvåra möjligheterna att skaffa och behålla ett arbete. Arbete bidrar i sin tur till att utveckla relationer till andra människor och för människors identitet och sociala liv. Hälsa, arbete och integration hör ihop. På samhällsnivå har sysselsättningsgraden stor betydelse för tillväxt och hållbar utveckling.

Styrdokument relaterade till målområde 1

Agenda 2030 – Mål 1: Ingen fattigdom, Mål 5: Jämställdhet, Mål 8: Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt, Mål 10: Minskad ojämlikhet

Folkhälsopolitiken målområden – Målområde 2: Kunskaper, kompetenser och utbildning, Målområde 4: Inkomster och försörjningsmöjligheter, Målområde 7: Kontroll, inflytande och delaktighet

Regeringens skrivelse – 2019/20:202, ILO:s hundraårsdeklaration för framtidens arbetsliv

Arbetsgivarpolitisk strategi, Sundsvalls kommun

Näringslivspolitiskt program, Sundsvalls kommun

Mål 1: Väsentligt minska andelen långtidsarbetslösa till år 2030

Varför är mål 1 viktigt?

Det finns starka korrelationer mellan psykisk ohälsa, social utsatthet och arbetslöshet. Arbetslöshet kostar samhället stora ekonomiska summor i form av ökade statliga utgifter och förlorade skatteintäkter. Vi har en tudelad arbetsmarknad i Sverige där arbetslösheten under högkonjunkturer generellt går ner, samtidigt som gruppen långtidsarbetslösa⁷ ökar över tid. De långtidsarbetslösa utgjorde år 2018 ca en tredjedel av hela gruppen arbetslösa. Chansen att komma i arbete minskar med tiden i arbetslöshet. Längre arbetslöshetsperioder försvårar möjligheterna att komma till arbete bland annat genom förlorad kompetens och kompetensutveckling, förlust av nätverk etc.

Nuläge

Långtidsarbetslöshet

Långtidsarbetslösheten i åldern 25-64 år (som andel av den registerbaserade arbetskraften⁸) ökade från 4,4 till 4,5 år 2018-2019. Det var kvinnorna som stod för hela ökningen, med en förändring från 4,3 till 4,6 procent. Männerna stod stilla på 4,4 procent. År 2020 ökade

⁷ Personer som varit arbetslösa i mer än sex månader.

⁸ Den registerbaserade arbetskraften består av tre delar: den förvärvsarbetande nattbefolkningen, öppet arbetslösa och personer i program med aktivitetsstöd.

långtidsarbetslösheten, sannolikt som en effekt av coronapandemin. Den var då 5,3 procent, 5,4 procent för kvinnor och 5,2 procent för män.

Ungas arbetslöshet följer inte samma mönster. Långtidsarbetslösheten i åldern 16-24 år (som andel av den registerbaserade arbetskraften⁹) ökade med 0,5 procentenheter både mellan 2018-2019 samt 2019-2020. Den var 4,3 procent år 2018, 4,8 procent år 2019 och 5,3 procent år 2020. Bland gruppen unga är långtidsarbetslösheten högre bland män än bland kvinnor, och har också ökat med fler procentenheter mellan 2018 och 2020. Bland männen var den 5,0 procent år 2018, 5,5 procent år 2019 och 6,2 procent år 2020. Bland kvinnorna var den 3,5 procent 2018, 4,2 procent år 2019 och 4,3 procent år 2020.

Ekonomiskt bistånd

Andelen kommuninvånare som någon gång under året erhållit ekonomiskt bistånd har sett en blygsam positiv nedåtgående utveckling, från 4,0 procent år 2017, till 3,8 procent år 2018 och 3,6 procent 2019. För invånarna i åldern 18-24 år är biståndsandelen mer än dubbelt så hög som för hela gruppen vuxna. Den var 8,5 procent år 2017, 8,6 procent år 2018 och 8,1 år 2019.

Andelen vuxna biståndsmottagare med långvarigt ekonomiskt bistånd har ökat hos både män och kvinnor under perioden 2017 – 2019. År 2017 var siffran 1,2 procent, år 2018 1,3 procent och år 2019 1,3 procent. Skillnaderna mellan kvinnor och män är marginell (0,1 procentenhet) och det varierar från år till år vilket kön som har högst. Trots att andelen biståndsmottagare med långvarigt ekonomiskt bistånd i kommunen har varit förhållandevis jämn från 2017, har tillräckligt många andra kommuner minskat sin andel för att Sundsvalls kommun ska placera sig bland de 25 procent kommuner i Sverige med högst andel.

Exempel på indikatorer till mål 1*

Långtidsarbetslöshet 25-64 år, årsmedelvärde, andel (procent) av registerbaserad arbetskraft (Kolada)

Långtidsarbetslöshet 16-24 år, årsmedelvärde, andel (procent) av registerbaserad arbetskraft (Kolada)

Invånare som någon gång under året erhållit ekonomiskt bistånd, andel (procent) av bef.

Unga vuxna, 18-24 år, som någon gång under året erhållit ekonomiskt bistånd, andel (procent) av unga vuxna i kommunen (Kolada)

Vuxna biståndsmottagare med långvarigt ekonomiskt bistånd, andel av bef. (procent) (Kolada)

* Könsuppdelad statistik där det finns.

⁹ Den registerbaserade arbetskraften består av tre delar: den förvärvsarbetande nattbefolkningen, öppet arbetslösa och personer i program med aktivitetsstöd.

Mål 2: Väsentligt minska andelen unga som varken arbetar eller studerar till år 2030

Varför är mål 2 viktigt?

Utbildning och arbete är två av de viktigaste skyddsfaktorerna för att bibehålla en god hälsa. Ju längre unga befinner sig utan sysselsättning, desto större är risken att drabbas av olika sociala problem och permanenta svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Studier visar även konsekvenser för bland annat risk för dåliga levnadsvanor såsom rökning och alkoholbruk bland unga. Problemet är betydligt större bland unga med utländsk bakgrund och särskilt för ensamkommande ungdomar. Störst andel inaktiva finns bland de unga kvinnorna. I gruppen 25–29 år står var fjärde utrikes född kvinna utanför arbete och studier, att jämföra med drygt var femte utrikes född man och knappt var tionde inrikes född kvinna eller man.

Nuläge

År 2016 var andelen invånare i kommunen, 16-24 år, som varken arbetar eller studerar 7,1 procent, vilket minskade något till 6,9 procent 2017 och 6,8 procent 2018. Könsskillnaderna har varierat under perioden och varit något högre bland kvinnor ett år för att sedan vara något högre bland män ett annat år. År 2018 var skillnaden relativt stor, 6,2 procent bland kvinnor och 7,4 procent bland män.

Ungdomar som är etablerade på arbetsmarknaden eller studerar 2 år efter fullföljd gymnasieutbildning var år 2016 70 procent, 69 procent bland männen och 72 procent bland kvinnorna. Andelen har sedan ökat succesivt fram till år 2019 och var då 78 procent både för kvinnor och för män.

Exempel på indikatorer till mål 2*

Invånare 16-24 år som varken arbetar eller studerar, andel (procent) (Kolada)
Ungdomar som är etablerade på arbetsmarknaden eller studerar 2 år efter fullföljd gymnasieutbildning, hemkommun, andel procent (Kolada)

* Könsuppdelad statistik där det finns.

Mål 3: Väsentligt minska andelen utrikesfödda i arbetslöshet till år 2030

Varför är mål 3 viktigt?

Det finns många skäl till varför det är viktigt att personer som invandrar till Sverige integreras väl i det svenska samhället. Svensk integrationspolitik har som mål ”lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund”. En förutsättning för att det ska kunna uppnås är att de som invandrar ges möjlighet att etablera sig på arbetsmarknaden. Dessutom går samhället miste om den produktion som dessa personer skulle kunna bidra med. Detta är speciellt allvarligt med tanke på de utmaningar som en

åldrande befolkning medför. Utrikes födda är en av få grupper där det finns potential för en ökad sysselsättning. I dagsläget finns det dock tydliga tecken på att många utrikes födda har stora svårigheter med att etablera sig på arbetsmarknaden. Utrikes födda är oftare arbetslösa och mindre sysselsatta än svenskfödda. Unga med utländsk bakgrund har en påtagligt svagare ställning på arbetsmarknaden än unga med svensk bakgrund.

Nuläge

År 2019 var 24 procent av utrikes födda i åldern 16-64 år öppet arbetslösa eller sökande i program (som andel av den registerbaserade arbetskraften¹⁰), 25 procent av kvinnorna och 24 procent av männen. År 2020 hade andelen ökat till 25 procent, 26 procent av kvinnorna och 24 procent av männen.

Bland utrikes födda unga i åldern 18-24 år var år 2019 28 procent öppet arbetslösa eller sökande i program (som andel av den registerbaserade arbetskraften), 25 procent av kvinnorna och 30 procent av männen. En minskning skedde sedan till år 2020, då andelen låg på 25 procent. Bland kvinnorna var den 23 procent, och bland männen 27 procent.

Effekten av etableringsuppdraget

Effekten av etableringsuppdraget och i vilken utsträckning det leder till arbete eller studier inom 90 dagar visar en negativ trend. År 2017 lyckades 40 procent göra denna förflyttning och 2019 var andelen nere på 26 procent, 17 procent var kvinnor och 33 procent var män. Bland de som lyckades lämna etableringsuppdraget inom 90 dagar för studier eller arbete var det betydligt fler som fann arbete än gick till studier. År 2017 var det 6 procent som övergick till studier samtidigt som 34 procent gick till arbete. År 2019 har andelen minskat och 23 procent lyckades gå till arbete inom 90 dagar, 13 procent av kvinnorna och 30 procent av männen. Samtidigt lyckades 3 procent gå till studier, 4 procent bland kvinnorna och 3 procent bland männen.

¹⁰ För att skapa den registerbaserade arbetskraften adderas arbetsförmedlingens uppgifter om antalet öppet arbetslösa och antalet sökande i program till antalet förvärvsarbetande i nattbefolkningen.

Exempel på indikatorer till mål 3*

Andel öppet arbetslösa och sökande i program av utrikesfödda 16-64 år, andel (procent) av den registerbaserade arbetskraften (Arbetsförmedlingen/Analysarena)

Andel öppet arbetslösa och sökande i program av utrikesfödda, 18-24 år, andel (procent) av den registerbaserade arbetskraften (Arbetsförmedlingen/Analysarena)

Lämnat etableringsuppdraget och börjat arbeta eller studera (status efter 90 dagar), andel (procent) (Kolada)

Lämnat etableringsuppdraget och börjat arbeta (status efter 90 dagar), andel (procent) (Kolada)

Lämnat etableringsuppdraget och börjat studera (status efter 90 dagar), andel (procent) (Kolada)

* Könsuppdelad statistik där det finns.

Mål 4: Väsentligt öka andelen som är i sysselsättning till år 2030**Varför är mål 4 viktigt?**

Sysselsättningen¹¹ i befolkningen har ett starkt positivt samband med folkhälsan. Den är en viktig bas för människors identitet och sociala liv. På en övergripande nivå är sambandet mellan arbete eller sysselsättning och god hälsa väl belagt i såväl svensk som i internationell forskning. Sysselsättningen är viktig för ett lands ekonomi och en förutsättning för den gemensamma välfärden. Ca 60 procent av skattebasen utgörs av skatteinkomster från arbete.

En fråga som är starkt förknippad med sysselsättning är möjligheten att arbeta heltid. Det finns tydliga könsskillnader för högutbildade när det gäller att jobba deltid. Var tredje kvinnlig akademiker med småbarn arbetar deltid, att jämföra med var tionde man.¹² Barnomsorg på obekvämlig arbetstid är en viktig faktor för föräldrars möjlighet att arbeta heltid.

¹¹ Enligt Statistiska centralbyråns definition är den som är sysselsatt antingen anställd, egen företagare, oavlönad medhjälpare i företag tillhörande medlem av samma hushåll, eller deltar i vissa arbetsmarknadspolitiska program.

¹² Saco, 2016.

Nuläge

Förvärvsarbete

Andelen förvärvsarbetare¹³ i åldern 20-64 år var 81 procent år 2016 samt 82 procent år 2018 och 2019. Andelen har under perioden varit högre bland män än för kvinnor, med ungefär 0,5-1,5 procentenheter.

Andelen förvärvsarbetare bland utrikesfödda i åldern 20-64 år var 2016 60 procent, 58 procent bland kvinnor och 63 procent bland män. År 2018 har andelen ökat till 63 procent, 60 procent bland kvinnor och 67 procent bland män, och år 2019 till 64 procent, 61 procent bland kvinnor och 67 procent bland män. Andelen förvärvsarbetande bland gruppen flyktingar i åldern 20-64 år har också haft en positiv förflyttning. Den var 54 procent år 2017, 56 procent år 2018 och 57 procent 2019. För de som bara haft en vistelsetid i Sverige i 4-6 år går trenden dock i motsatt riktning. Den var 49 procent år 2017, 49 procent 2018 och 55 procent år 2019. Här är kvinnor starkt underrepresenterade. År 2018 var enbart 32 procent av kvinnorna förvärvsarbetande, jämfört med männens 61 procent. Kvinnornas låga andel placerade där Sundsvall bland de 25 % sämsta kommunerna i Sverige. År 2019 var 38 procent av kvinnorna förvärvsarbetande, vilket resulterade i att kommunen inte längre tillhörde de 25 % sämsta. Männens andel var 2019 67 procent.

Heltidsanställning och heltidsarbete¹⁴

Totalt var 86 procent av de månadsavlönade i Sundsvalls kommun *heltidsanställda* år 2018. Andelen har ökat något och var år 2020 87 procent. Bland kvinnorna syns en ökning på en procentenhet (från 84 till 85 procent).

När det kommer till *heltidsarbete* var 79 procent av de kommunalt anställda heltidsarbetande år 2020. 89 procent av männen och 77 procent av kvinnorna. År 2019 var siffran 78 procent på totalen, 88 procent för männen och 75 procent för kvinnorna. År 2018 var den även då 78 procent på totalen, 89 för männen och 75 procent för kvinnorna. På totalen har det således skett en ökning med en procentenhet. Även bland kvinnorna ser vi en ökning på två procentenheter.

Vid en jämförelse av *heltidsarbete* (statistik för *heltidsanställda* finns inte på verksamhetsnivå) mellan olika verksamhetsområden i Sundsvalls kommun sticker vård och omsorg ut med en lägst andel heltidsarbetande. År 2020 var andelen heltidsarbetande 69 procent inom verksamhetsområdet omsorg om äldre och personer med funktionsnedsättning, vilket går att jämföra med övriga verksamhetsområden¹⁵ som alla ligger över 80 procent. Vid en jämförelse mellan män och kvinnor inom de olika verksamhetsområdena framgår att

¹³ För att klassificeras som förvärvsarbetande krävs att personen har en löneinkomst som överstiger ett skattat gränsvärde, alternativt deklarerat för aktiv näringsverksamhet under det aktuella året.

¹⁴ I statistiken finns både *heltidsanställda* och *heltidsarbetande*. Som heltidsanställd har man möjlighet att arbeta heltid om man vill, men behöver inte göra det i praktiken. Som heltidsarbetande arbetar man heltid i praktiken.

¹⁵ Förskola, fritidshem och pedagogisk omsorg; Grundskola inklusive förskoleklass; Gymnasieskola och komvux; Individ- och familjeomsorg; Kultur och fritid.

könsskillnaderna är störst inom förskola och fritidshem¹⁶, kultur och fritid samt vård och omsorg. Inom förskola och fritidshem är skillnaden 15 procentenheter (män 94 procent och kvinnor 79 procent). Inom kultur och fritid är skillnaden 11 procentenheter (män 91 procent och kvinnor 80 procent). Inom vård och omsorg är skillnaden 16 procentenheter (män 83 procent och kvinnor 67 procent).

Exempel på indikatorer till mål 4*

Förvärvsarbetsande invånare 20-64 år, andel (procent) (Kolada)

Förvärvsintensitet 20-64 år, andel av utrikes födda (procent) (Kolada)

Förvärvsarbetsande skyddsbehövande och anhöriga (flyktingar) 20-64 år, andel (procent) (Kolada)

Förvärvsarbetsande skyddsbehövande och anhöriga (flyktingar) 20-64 år, vistelsetid 4-6 år, andel (procent) (Kolada)

Heltidsanställda månadsavlönade, kommun, andel (procent) (Kolada)

Heltidsarbetsande månadsavlönade, kommun, andel (procent) (Kolada)

Heltidsarbetsande månadsavlönade utifrån kommunalt verksamhetsområde, andel (procent) (Kolada)

Andel med ej tillfredsställt behov av barnomsorg på natten bland vårdnadshavare (Enkät/Analysarena)

Andel med ej tillfredsställt behov av barnomsorg på tidig morgon/sen kväll bland vårdnadshavare (Analysarena)

Antal barn i kö till kommunens dygnet-runt-förskola (Analysarena)

* Könsuppdelad statistik där det finns.

¹⁶ Inklusive pedagogisk omsorg.

Målområde 2: Skola

Huvudutmaning: Fler barn och unga som går igenom skolsystemet med godkända betyg

Alla elever har enligt skollagen rätt till en likvärdig utbildning och ska ges möjligheter att utvecklas så långt som möjligt. Skolan ska ta hänsyn till elevers olika behov och sträva efter att uppväga skillnader i elevers förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Det är för barn till föräldrar med kort utbildning som ojämlikheten har störst betydelse; ju högre ojämlikhet, desto lägre sannolikhet är det att barn till föräldrar med endast grundutbildning genomgår högre utbildning. Skolan är också nyckeln för att möta otrygghet, förebygga brottslighet och arbetslöshet samt för att stärka demokratiska värderingar.

Styrdokument relaterade till målområde 2

Agenda 2030 – Mål 3: Hälsa och välbefinnande, Mål 4: God utbildning för alla, Mål 10: Minskad ojämlikhet, Mål 16: Fredliga och inkluderande samhällen

Folkhälsopolitiken målområden – Målområde 1: Det tidiga livets villkor, Målområde 2: Kunskaper, kompetenser och utbildning, Målområde 7: Kontroll, inflytande och delaktighet

Läroplan förskola (Lpfö 18)

Läroplan grundskola (Lgr 11)

Läroplan gymnasium (Gy 2011)

Kulturpolitisk strategi för Sundsvalls kommun 2018-2023

Mål 1: Väsentligt minska andelen elever med låga¹⁷ studieresultat till år 2030

Varför är mål 1 viktigt?

Ungas studieresultat är viktiga för deras möjligheter till fortsatt utbildning och arbete senare i livet. Att uppnå behörighet till gymnasieskolan är en skyddsfaktor mot att drabbas av psykosociala problem längre fram i livet samtidigt som det är ett första steg mot en gymnasieexamen samt arbete och försörjning. Svaga utbildningsresultat ökar risken för bland annat arbetslöshet, psykisk ohälsa, missbruk och kriminalitet. Inrikes födda elever i Sverige uppnår gymnasiebehörighet till en mycket högre grad än utrikes födda elever. Gapet kan till stor del statistiskt förklaras av att de utrikes födda elevernas föräldrar har mindre gynnsam socioekonomisk bakgrund, att de bor i socioekonomiskt svaga områden och av skolsegregationen.

¹⁷ Definitionen för låga studieresultat är att inte uppnå kunskapskraven, t.ex. att inte uppnå betyget A-E i ett ämne eller att inte uppnå gymnasiebehörighet/gymnasieexamen.

Nuläge

Resultat på nationella prov för elever i årskurs 3

År 2019 var det 77 procent av alla elever i årskurs 3 i Sundsvall som klarade det nationella provet i svenska (inklusive svenska som andraspråk),¹⁸ 69 procent av pojkarna och 85 procent av flickorna. Samma år var det 64 procent av alla elever i årskurs 3 som klarade det nationella provet i matematik, 62 procent av pojkarna och 66 procent av flickorna.

Elever som uppnått kunskapskraven i årskurs 6

Läsåret 2018/2019 uppnådde 94 procent av eleverna i årskurs 6 i Sundsvall kunskapskraven¹⁹ i svenska, 98 procent av flickorna och 90 procent av pojkarna. I svenska som andraspråk var motsvarande siffra 49 procent, 71 procent av flickorna och 38 procent av pojkarna. I matematik, samma läsår, uppnådde 89 procent av eleverna i årskurs 6 kunskapskraven. 93 procent av flickorna och 86 procent av pojkarna. I engelska uppnådde 92 procent av eleverna kunskapskraven, 93 procent av flickorna och 92 procent av pojkarna.

Studieresultat för elever i årskurs 9

Läsåret 2018/2019 var 84 procent av eleverna i årskurs 9 behöriga till ett yrkesprogram på gymnasiet, 85 procent av tjejerna och 82 procent av killarna. Behörigheten skiljer sig beroende på elevernas bakgrund. Bland elever med svensk bakgrund var 87 procent behöriga till ett yrkesprogram på gymnasiet. Bland elever med utländsk bakgrund som är födda i Sverige var siffran 73 procent. Bland elever med utländsk bakgrund som är födda utomlands var 55 procent behöriga till yrkesprogram.

Läsåret 2018/2019 var det totalt sett 74 procent av niondeklassarna i Sundsvall som uppnådde kunskapskraven i alla ämnen, 78 procent av tjejerna och 70 procent av killarna. Även här finns skillnader beroende på elevernas bakgrund. Bland elever med svensk bakgrund uppnådde 79 procent av eleverna kunskapskraven i alla ämnen. Motsvarande siffra för elever med utländsk bakgrund,²⁰ födda i Sverige, var 53 procent. Bland elever med utländsk bakgrund, födda utomlands, uppnådde 41 procent kunskapskraven i alla ämnen.

Det genomsnittliga meritvärdet för elever i årskurs 9 läsåret 2018/2019 i Sundsvall var 225, 240 för tjejer och 210 för killar. Elever med svensk bakgrund har ett meritvärde på 231, elever med utländsk bakgrund, födda i Sverige, 203 och elever med utländsk bakgrund, födda utomlands, 172.

¹⁸ Elever i åk 3 som deltagit i alla delprov som klarat alla delprov för ämnesprovet i svenska och svenska som andraspråk

¹⁹ Dvs. betyget A-E.

²⁰ Elever med svensk bakgrund är elever födda i Sverige med minst en förälder född i Sverige. Elever med utländsk bakgrund födda i Sverige är elever med båda föräldrarna födda utomlands, men själva är födda i Sverige. Elever med utländsk bakgrund födda utanför Sverige är elever födda utanför Sverige som invandrat till Sverige.

Elever som fullföljer gymnasiet

År 2020 var det 66 procent av eleverna som påbörjat gymnasiet fyra år tidigare som examinerades, 63 procent av killarna och 70 procent av tjejerna. Det placerar Sundsvall bland de 25 procent sämsta kommunerna i Sverige. Bland elever som examinerats från yrkesförberedande program var siffran 69 procent, 72 procent av killarna och 65 procent av tjejerna. Även här hamnar Sundsvall bland de 25 procent sämsta. Bland elever som examinerats från högskoleförberedande program var siffran 80 procent, 76 procent av killarna och 83 procent av tjejerna.

Exempel på indikatorer till mål 1*

- Elever i årskurs 3 som deltagit i alla delprov som klarat alla delprov för ämnesprovet i svenska och svenska som andraspråkskurs, hemkommun, andel (procent) (Kolada)
- Elever i årskurs 3 som deltagit i alla delprov som klarat alla delprov för ämnesprovet i matematik, hemkommun, andel (procent) (Kolada)
- Elever i årskurs 6 med lägst betyget E i svenska, samtliga huvudmän, andel (procent) (Skolverket)
- Elever i årskurs 6 med lägst betyget E i svenska som andraspråk, samtliga huvudmän, andel (procent) (Skolverket)
- Elever i årskurs 6 med lägst betyget E i matematik, samtliga huvudmän, andel (procent) (Skolverket)
- Elever i årskurs 6 med lägst betyget E i engelska, samtliga huvudmän, andel (procent) (Skolverket)
- Elever i årskurs 9 som är behöriga till yrkesprogram, samtliga huvudmän, andel (procent) (Skolverket)
- Elever med svensk bakgrund i årskurs 9 som är behöriga till yrkesprogram, samtliga huvudmän, andel (procent) (Skolverket)
- Elever med utländsk bakgrund, födda i Sverige, i årskurs 9 som är behöriga till yrkesprogram, samtliga huvudmän, andel (procent) (Skolverket)
- Elever med utländsk bakgrund, födda utomlands, i årskurs 9 som är behöriga till yrkesprogram, samtliga huvudmän, andel (procent) (Skolverket)
- Elever med svensk bakgrund i årskurs 9 som uppnått kunskapskraven i alla ämnen, hemkommun, andel (procent) (Skolverket)
- Elever med utländsk bakgrund, födda i Sverige, i årskurs 9 som uppnått kunskapskraven i alla ämnen, hemkommun, andel (procent) (Skolverket)
- Elever med utländsk bakgrund, födda utomlands, i årskurs 9 som uppnått kunskapskraven i alla ämnen, hemkommun, andel (procent) (Skolverket)
- Elever i årskurs 9, meritvärde, samtliga huvudmän, genomsnitt (17 ämnen) (Skolverket)
- Meritvärde elever i årskurs 9 med svensk/utländsk bakgrund (Skolverket)
- Gymnasieelever med examen inom 4 år, hemkommun, andel (procent) (Kolada)
- Gymnasieelever med examen inom 4 år, hemkommun, andel (procent) för yrkesprogram resp. högskoleförberedande program (Kolada)

* Könsuppdelad statistik där det finns.

Mål 2: Väsentligt minska andelen elever med hög skolfrånvaro till år 2030

Varför är mål 2 viktigt?

Skolfrånvaro och "hemmasittande" är ett problem som ökar i omfattning. Frånvaro kan snabbt bli permanent vilket innebär ökad risk för bland annat psykisk ohälsa, missbruk, skolavhopp och arbetslöshet. Hemmasittare är oftast frånvarande för att de av olika anledningar inte kan gå till skolan. Det handlar alltså inte om bristande motivation utan snarare om psykisk ohälsa och olika former av neuropsykiatrisk problematik. Bland både hemmasittande och skolkade elever finns också elever som väljer frånvaro framför att bli utsatta för mobbning, kränkningar och andra missförhållanden. Frånvaro ökar risken för skolavhopp, utanförskap, arbetslöshet, missbruk samt fysisk och psykisk ohälsa.

Nuläge

Läsåret 2018/2019 var den genomsnittliga frånvaron i årskurs 7-9²¹ 12 procent. Läsåret efter, 2019/2020 hade siffran ökat till 14 procent. Det har skett en ökning i alla årskurser. Årskurs 7 har ökat från 10 procent till 12 procent; årskurs 8 har ökat från 12 procent till 15 procent och årskurs 9 har haft en ökning med 0,7 procentenheter (från 13,5 procent till 14,3 procent).

Frånvarostatistik finns även uppdelat på hur mycket eleverna varit frånvarande utifrån fyra intervaller. Det högsta intervallet är elever som varit frånvarande 50 % av skoltiden eller mer. Mellan läsåret 2018/2019 och läsåret 2019/2020 har andelen ökat i årskurs 8 och 9. Störst är ökningen i årskurs 8, där andelen elever mer än fördubblats. Läsåret 2018/2019 var andelen elever i årskurs 8 med 50 % frånvaro eller mer 2 procent (21 elever). Läsåret 2019/2020 hade denna andel ökat till 6 procent (52 elever). En annan förändring som sticker ut är andelen elever i årskurs 7 och 8 som varit frånvarande 30-49 % av skoltiden. Läsåret 2018/2019 var andelen elever i årskurs 7 med 30-49 % frånvaro 4 procent (31 elever). Läsåret efter var samma andel 6 procent (48 elever) i årskurs 7. I årskurs 8 var motsvarande siffror 4 procent (35 elever) 2018/2019 och 6 procent (53 elever) 2019/2020. I intervallet 15-29 % frånvaro syns en ökning i alla årskurser på 3-4 procentenheter mellan läsåren 2018/2019 och 2019/2020.

²¹ Kommunala skolor.

Tabell 1: Skolfrånvaro utifrån olika frånvarotid i kommunala skolor²²

Andel frånvarande tid 2018/2019	Årskurs 7	Årskurs 8	Årskurs 9
5-14 %	47% (395)	48% (414)	48% (416)
15-29 %	13% (112)	16% (142)	17% (149)
30-49 %	4% (31)	4% (35)	6% (48)
> 50 %	4% (30)	2% (21)	4% (36)
Andel frånvarande tid 2019/2020	Årskurs 7	Årskurs 8	Årskurs 9
5-14 %	44% (362)	43% (367)	44% (382)
15-29 %	17% (139)	19% (164)	21% (183)
30-49 %	6% (48)	6% (53)	7% (62)
> 50 %	3% (24)	6% (52)	5% (40)

Tabell med skolfrånvaro i årskurs 7, 8 och 9. Ökningar är markerade med rött, de största ökningarna i mörkare ton.

Exempel på indikatorer till mål 2*

Genomsnittlig skolfrånvaro årskurs 7-9 (procent) (Analysarena)

Genomsnittlig skolfrånvaro årskurs 7, 8 och 9 (procent) (Analysarena)

Andel elever med 5-14 procents skolfrånvaro i årskurs 7, 8 och 9 (Analysarena)

Andel elever med 15-29 procents skolfrånvaro i årskurs 7, 8 och 9 (Analysarena)

Andel elever med 30-49 procents skolfrånvaro i årskurs 7, 8 och 9 (Analysarena)

Andel elever med mer än 49 procents skolfrånvaro i årskurs 7, 8 och 9 (Analysarena)

* Könsuppdelad statistik där det finns.

Mål 3: Väsentligt öka andelen barn som tar del av förskolans pedagogiska verksamhet till år 2030

Varför är mål 3 viktigt?

Förskolan är central för barns utveckling och har också en utjämnande effekt på barnens livschanser. En förskoleverksamhet av hög kvalitet är speciellt betydelsefull för barn från missgynnade förhållanden och barn från minoritetsgrupper. Studier har visat att utrikes födda

²² De kommunala skolor som har årskurs 7-9 är: Bergsåkers skola, Hagaskolan, Höglundaskolan, Bergsåkers skola, Lidens skola, Matfors skola, Nivrenaskolan, Stöde skola, Sundvalls Montessoriskola och Vibackeskolan.

barns deltagande i förskola har en positiv påverkan på studieresultaten i årskurs 6 och 9. Tyvärr finns det dock betydande skillnader mellan inrikes och utrikes födda barns förskolevistelse. Utrikes födda barn deltar i betydligt mindre utsträckning än inrikes födda.

Nuläge

I Sundsvall var andelen barn som var inskrivna i förskolan 87 procent under åren 2017-2020.

Exempel på indikatorer till mål 3* (enhetsnivå där statistik finns tillgänglig)

Barn 1-5 år inskrivna i förskola, andel (procent) (Kolada/Analysarena enhetsnivå)

* Könsuppdelad statistik där det finns.

Mål 4: Väsentligt öka andelen barn i socioekonomiskt svaga områden²³ som deltar i kulturskolans verksamhet till år 2030

Varför är mål 4 viktigt?

Musik och kultur spelar en viktig roll för social och kulturell utveckling, mångfald och för det livslånga lärandet. Den kommunala kulturskolan har en unik möjlighet att vara en mötesplats för barn och unga från olika delar av samhället. Den erbjuder en möjlighet till gemenskap även utanför skolan och ger barn och unga möjligheter att mötas i nya sammanhang. Barn från familjer med sämre socioekonomiska förutsättningar samt barn med utländsk bakgrund deltar i kulturskolans verksamhet i mindre utsträckning än andra barn.

Nuläge

I april 2021 deltog 1272 (unika) elever i Sundsvall i kulturskolans verksamheter. 70 stycken av dessa kommer från låg- och mellanstadieskolor i de områden som är prioriterade som extra viktiga i arbetet med att utjämna de sociala skillnaderna i Sundsvall.²⁴ Det betyder att 5,5 procent av kulturskolans elever är från låg- och mellanstadieskolor i de prioriterade områdena. Andelen elevplatser i kulturskolan på totalen av invånarna i Sundsvall var 16 procent i åldern 7-15 år 2018. 51 stycken elever i grundskolan, från skolor i de prioriterade områdena, stod i april 2021 i kö för att delta i kulturskolan.

²³ Definitionen för ett socioekonomiskt svagt område bygger på analysen ”Den sociala kompassen”. I ”Den sociala kompassen” från 2018 utmärker sig följande områden socioekonomiskt svaga: Bredsand, Kvissleby, Ljustadalen, Nacksta, Skönsberg, Sundsbruk.

²⁴ Dessa skolor är år 2021: Bredsands skola, Solede skola, Ljustadalens skola, Gångvikens skola, S:t Olofsskolan och Hellbergsskolan.

Exempel på indikatorer till mål 4*

Andel barn som deltar i kulturskolans verksamhet från socioekonomiskt svaga områden

(Analysarena)

Elevplatser i musik- eller kulturskola som andel av invånare 7-15 år, (%) (Kolada)

Andelen barn som står i kö till kulturskolans verksamhet från socioekonomiskt svaga områden

(Analysarena)

* Könsuppdelad statistik där det finns.

Mål 5: Väsentligt öka andelen familjehemsplacerade barn som fullföljer sin skolgång till år 2030**Varför är mål 5 viktigt?**

Barn som är placerade uppvisar lägre skolresultat än andra barn och har sämre fysisk och psykisk hälsa än genomsnittet. De löper också flera gånger större risk att i vuxen ålder drabbas av hälsorelaterade och psykosociala problem. Den enskilt viktigaste faktorn för hur det går för dessa barn senare i livet är hur de lyckas i skolan.

Nuläge

År 2019 fullföljde 86 procent grundskolan av 17-åringarna som varit placerade under hela läsåret. Motsvarande siffra för att ha fullföljt treårigt gymnasiet bland 20-åringarna var 2019 28 procent och bland de 25 procent sämsta kommunerna i Sverige. Siffran redogör enbart för barns utbildningsnivå, det vill säga att barnet varit registrerat för studier i högsta årskursen i grund- eller gymnasieskola, men ger inte någon information om studieresultatet, till exempel om utbildningen avslutats med godkända betyg/examen eller behörighet för högre studier.

Exempel på indikatorer till mål 5*

Elever i årskurs 6 med lägst betyget E i svenska inkl. svenska som andraspråkskurs, hemkommun, andel placerade barn (procent) (Analysarena)

Elever i årskurs 6 med lägst betyget E i matematik, hemkommun placerade barn, andel (procent) (Analysarena)

Elever i årskurs 6 med lägst betyget E i engelska, hemkommun placerade barn, andel (procent) (Analysarena)

Elever i årskurs 9 som är behöriga till yrkesprogram placerade barn, hemkommun, andel (procent) (Analysarena)

Elever i årskurs 9 som uppnått kunskapskraven i alla ämnen, placerade barn hemkommun, andel (procent) (Analysarena)

Gymnasieelever, examen inom 4 år, placerade barn hemkommun, andel (%) (Analysarena)

17 åringar som fullföljt grundskolan. Placerade under hela årkurs 9, andel (%) (Kolada)

20 åringar som har avslutat treårigt gymnasium. Placerade under hela årkurs 9, andel (%) (Kolada)

* Könsuppdelad statistik där det finns.

Målområde 3: Hälsa

Huvudutmaning: Förbättra den fysiska och psykiska hälsan

I Sverige och Sundsvall råder i dag en god generell hälsa, men det finns påtagliga skillnader i hälsa mellan grupper. Det finns både sociala skiljelinjer i hälsa, där människor med kortare utbildning och lägre inkomster i större utsträckning drabbas av ohälsa, och en koncentration av hälsoproblem bland dem som har en ansträngd ekonomisk situation samt personer med utländsk bakgrund. För att uppnå en god och jämlik hälsa krävs att människor har jämlika livsvillkor.

Styrdokument relaterade till målområde 3

Agenda 2030 – Mål 1: Ingen fattigdom, Mål 2: Ingen hunger, Mål 3: Hälsa och välbefinnande, Mål 10: Minskad ojämlikhet, Mål 16: Fredliga och inkluderande samhällen

Folkhälsopolitiken målområden – Målområde 1: Det tidiga livets villkor, Målområde 4: Inkomster och försörjningsmöjligheter, Målområde 6: Levnadsvanor, Målområde 7: Kontroll, inflytande och delaktighet

Nationella ANDT-strategin

Deklarationen för en stark demokrati

Regeringens kommittédirektiv - Främjande av ökad fysisk aktivitet

Idrottspolitisk strategi för Sundsvalls kommun

Kulturpolitisk strategi för Sundsvalls kommun

Natur- och friluftspolitisk strategi för Sundsvalls kommun

Strategi för arbetet med trygghet och säkerhet i Sundsvalls kommun

Mål 1: Väsentligt minska andelen som har dålig fysisk och psykisk hälsa till år 2030

Varför är mål 1 viktigt?

Att förbättra hälsan hos alla är av avgörande betydelse, för hälsan är det viktigaste som vi människor har. Mår man bra som barn är chansen betydligt större att man kommer att fortsätta göra det även senare i livet. Hälsan och skillnaderna i hälsa påverkas av människors livsvillkor och levnadsförhållanden. Individens levnadsvanor skiljer sig åt beroende på den sociala miljön, utbildningsnivå och ekonomiska förutsättningar.

Nuläge

Fysisk och psykisk hälsa

Under perioden 2017-2019 har ohälsotalet²⁵ i Sundsvall sjunkit från ca 30 dagar per år till ca 24 dagar per år. Ohälsotalet finns nedbrutet på områdesnivå för år 2015²⁶. Såsom tabell 3 visar finns stora skillnader mellan olika bostadsområden i Sundsvall. Högst ohälsotal har Sundsbruk (51 dagar) och övriga områden som har 40 dagar eller högre är Granloholm, Indal-Liden, Ljustadalen, Skönsberg, Kvissleby och Nacksta. Bland övriga områden ligger den stora majoriteten på ett tal mellan 20 och 30 dagar.

Andelen invånare i Sundsvall i åldern 16-84 år som skattar sin egen hälsa som bra eller mycket bra har sjunkit från 72 procent till 70 procent mellan åren 2016 och 2018. Kvinnor har sämre självskattad hälsa än män (67 procent jämfört med 72 procent), men männen har sjunkit mer. Samma könsskillnad återfinns bland ungdomarna. År 2018 uppgav en mycket högre andel killar i årskurs 8 (88 procent) än tjejer (61 procent) att deras hälsa var mycket bra eller ganska bra. Motsvarande siffror för år 2 i gymnasiet var 82 procent bland killarna och 59 procent bland tjejerna. Noterbart är att skillnaden mellan könen är mycket större bland ungdomar än bland vuxna. Frågan om självskattad hälsa bland ungdomar finns nedbruten på områdesnivå i Sundsvall²⁷ och svaren visar att den självskattade hälsan i årskurs 8 är högst²⁸ i Sidsjön/Mårtensro (88 procent) samt i Skönsberg/Korsta (87 procent). Lägst är den i Ljustadalen/Sundsbruk på 58 procent. En lägre mellannivå återfinns i Skönsmon/Östermalm/Södermalm (67 procent), Bergsåker/Granlo/Kovland (68 procent) samt Skönsberg (69 procent). Övriga områden i Sundsvall ligger mellan ca 70 och 80 procent. I år 2 i gymnasiet är den självskattade hälsan högst i Bredsand (92 procent) och Indal/Liden (88 procent). Lägst är den i Stöde (52 procent) och Ljustadalen/Sundsbruk (62 procent). Övriga områden har en spridning mellan ca 65 och 80 procent.

Sundsvall befinner sig bland de 25 procent sämsta i Sverige angående andelen som har nedsatt psykiskt välbefinnande, med en andel på 17 procent år 2018. Antal suicid per 100 000 invånare var år 2014-2018 ca 6 procent bland kvinnor och 12 procent bland män. Kvinnors antal har ökat något över tid medan mäns antal har minskat.

Övervikt och fetma

Andelen invånare med övervikt och fetma är på en hög nivå i Sundsvall. Ca 44 procent av männen och 30 procent av kvinnorna var överviktiga år 2015-2018. Fetman låg på 17 procent för båda könen år 2020. Bland barn var övervikten ca 19 procent och fetman ca 5 procent år 2018.²⁹

²⁵ Ohälsotalet är ett mått på hur många dagar under ett år som försäkringskassan betalat ut ersättning för sjukpenning, rehabiliteringspenning, sjukersättning och aktivitetsersättning.

²⁶ Könsuppdelad statistik går inte att få ut på områdesnivå.

²⁷ Könsuppdelad statistik går inte att ta ut på områdesnivå.

²⁸ Andel som i Ungdomsenkäten Lupp 2018 svarar att de bedömer sin hälsa som mycket bra eller ganska bra.

²⁹ Statistiken för övervikt finns endast på regionnivå och gäller här för Västernorrlands län.

Alkoholvanor

Andelen invånare 16-84 år med riskabla alkoholvanor har ökat från 16 procent till 17 procent mellan åren 2016 och 2018. Av dessa är det 19 procent män och 14 procent kvinnor som har riskabla alkoholvanor. Sundsvall befinner sig bland de 25 procent med sämst resultat av kommunerna i Sverige. Bland ungdomar³⁰ är riskkonsumtionen av alkohol 31 procent bland killar och 27 procent bland tjejer år 2017.

Det är generellt stora skillnader mellan olika målgrupper i Sundsvall och mellan olika geografiska områden.

Exempel på indikatorer till mål 1*

Ohälsotal, invånare 16-64 år (Kolada)
Ohälsotal – utifrån områden i Den sociala kompassen (SCB)
Invånare, 16-84 år, med bra självskattat hälsotillstånd (Kolada)
Invånare, 16-84 år, med nedsatt psykiskt välbefinnande (Kolada)
Långtidssjukskrivna med psykiska sjukdomar och syndrom samt beteendestörningar, andel (procent) (Kolada)
Fallskador bland personer 65+, 3-årsm, antal/100 000 inv (Kolada)
Suicid per 100 000 invånare (Kolada)
Medellivslängd, år (Kolada)
Ungdomars bedömning om sin egen hälsa (LUPP)
Invånare, 16-84 år, med övervikt (FHM)
Invånare, 16-84 år, med fetma (Kolada)
Invånare, 16-84 år, som röker dagligen (Kolada)
Invånare, 16-84 år, med riskabla alkoholvanor (Kolada)
Andel ungdomar med riskabla alkoholvanor (CAN)
Andel ungdomar som röker varje eller nästan varje dag (CAN)

* Könsuppdelad statistik där det finns.

Mål 2: Väsentligt minska andelen som lever i ekonomiskt utsatta hushåll till år 2030

Varför är mål 2 viktigt?

Ekonomisk utsatthet och dålig hälsa har stark samvariation hos såväl vuxna som barn. Ekonomisk stress påverkar psykiskt välbefinnande. Långvarig ekonomisk stress har också tydligt samband med ökad fysisk ohälsa och förkortad livslängd. För barn som lever i fattigdom under lång tid blir troligtvis hälsokonsekvenserna större samt även den långsiktiga risken för att själv hamna i ekonomiska svårigheter. En uppväxt i fattigdom innebär ofta mindre handlingsfrihet och kan påverka barns känsla av trygghet och barnen kan oroa sig för

³⁰ I år 2 i gymnasieskolan.

familjens ekonomi som dels ger en stress men även bidrar till anpassning av vilja till aktiviteter.

Nuläge

Andelen invånare med långvarigt ekonomiskt bistånd var år 2019 1,3 procent i Sundsvall. Siffran har legat på drygt 1 procent sedan 2016 och det går inte att iaktta någon systematisk skillnad mellan män och kvinnor. Kommunen befinner sig bland de 25 procent sämsta i Sverige.

Andelen ekonomiskt utsatta äldre ligger i nivå med riket och var år 2018 13 procent. År 2017 låg den på 14 procent. När det kommer till andelen barn som växer upp i ekonomiskt utsatta hushåll var andelen i Sundsvall ca 8 procent år 2018. Skillnaderna mellan barn med svensk bakgrund och barn med utländsk bakgrund är stor, där andelen barn med svensk bakgrund ligger på ca 3 procent och andelen barn med utländsk bakgrund på ca 30 procent åren 2017-2018. Trenden är nedåtgående. I ungdomsenkäten Lupp år 2018 svarade 22 procent av barnen i åldern 13-16 år att de en eller flera gånger inte kunnat göra något eller inte kunnat köpa något som många andra barn i samma ålder gör eller köper på grund av att familjen inte har haft råd.

Exempel på indikatorer till mål 2*

Invånare 0-19 år i ekonomiskt utsatta hushåll (Kolada)

Barn (0-17 år) med svensk bakgrund i ekonomiskt utsatta hushåll (Barnfattigdomsindex FHM)

Barn (0-17 år) med utländsk bakgrund i ekonomiskt utsatta hushåll (Barnfattigdomsindex FHM)

Invånare som någon gång under året erhållit ekonomiskt bistånd, andel (procent) av bef.

Unga vuxna, 18-24 år, som någon gång under året erhållit ekonomiskt bistånd, andel (procent) av unga vuxna i kommunen (Kolada)

Vuxna biståndsmottagare med långvarigt ekonomiskt bistånd (10-12 månader under 1 år), andel av befolkn (Kolada)

Vuxna biståndsmottagare med mycket långvarigt ekonomiskt bistånd (27 mån av 3 år), andel (procent) av biståndsmottagare (Kolada)

Ej återaktualiserade vuxna personer med försörjningsstöd 1 år efter avslutat försörjningsstöd, andel (procent) (Kolada)

Ekonomiskt utsatta äldre 65+ (Kolada)

Ungdomar som begränsas i aktiviteter och inköp pga familjens ekonomi (LUPP)

* Könsuppdelad statistik där det finns.

Mål 3: Väsentligt öka andelen som är fysiskt och socialt aktiv till år 2030

Varför är mål 3 viktigt?

Det är väl känt att regelbunden fysisk aktivitet har gynnsamma effekter på människors fysiska och psykiska hälsa. Det finns också ett samband mellan fysisk aktivitet och prestationer i skolan. Stillasittande är en oberoende riskfaktor för flera sjukdomar och förtida död, oavsett

om andelen fysisk aktivitet når upp till den rekommenderade fysiska aktivitetsnivån. Att ha tillgång till socialt stöd genom vänner och sociala nätverk har även visat sig leda till ökad motion. Att vara socialt aktiv har även ett eget värde i sig. Studier att goda relationer är bra för hälsan och att känslor av ensamhet har den motsatta effekten. Personer med starka band till sin omgivning lever längre och har bättre hälsa än personer som är socialt isolerade. Ofrivillig ensamhet är en lika stor riskfaktor för att dö i förtid som rökning och en större riskfaktor än fetma eller fysisk inaktivitet. Pojkar är generellt mer fysiskt aktiva än jämnåriga flickor. Barn med högskoleutbildade föräldrar idrottar i större utsträckning än barn till föräldrar med endast gymnasieutbildning. Barn till ensamstående idrottar i mindre utsträckning än barn till sammanboende föräldrar. Flickor med invandrarbakgrund är den grupp som idrottar i minst utsträckning.

Nuläge

Stillasittande, träning och föreningsaktivitet

År 2020 var 47 procent av invånarna i Sundsvall (16-84 år) stillasittande mer än sju timmar per dag. Fler män (49 procent) än kvinnor (44 procent) var stillasittande. 64 procent av invånarna i Sundsvall uppgav att de var fysiskt aktiva minst 150 minuter per vecka, vilket är i linje med de nationella rekommendationerna. Skillnaden mellan män och kvinnor är marginell.

Barn och unga i Sverige tar 30 procent färre steg idag än för 17 år sedan. För en 14-årig pojke motsvarar det 4500 steg om dagen. År 2018 uppgav 86 procent av tjejerna i årskurs 8 och 83 procent av killarna att de tränar regelbundet³¹. I år 2 på gymnasiet fanns dock könsskillnader då andelen tjejer som tränar regelbundet är så lågt som 70 procent, medan killarna har samma höga nivå som i yngre ålder, 81 procent. Skillnaderna är stora mellan olika grupper i samhället. Resultat från Ungdomsenkäten LUPP finns på områdesnivå för kommunens olika bostadsområden³². I årskurs 8 är andelen ungdomar som tränar regelbundet³³ högst i Sidsjön/Mårtensro (91 procent) och Haga/Bosvedjan (95 procent). Lägst är den i Indal/Liden (64 procent) samt Skönsberg (69 procent). Övriga bostadsområden i Sundsvall ligger mellan ca 80 och 90 procent. I år 2 i gymnasiet har Bredsand högst andel (92 procent) medan andelen är lägst i Stöde (60 procent), Ljustadalen/Sundsbruk (57 procent) och Indal/Liden (59 procent). Övriga bostadsområden ligger mellan ca 70 och 85 procent.

Ungdomars föreningsaktivitet³⁴ är i årskurs 8 högst i Haga/Bosvedjan (79 procent) och Sidsjön/Mårtensro (78 procent). Lägst är den i Indal/Liden (33 procent) samt Bredsand (44 procent). Övriga bostadsområden i Sundsvall ligger mellan ca 50 och 70 procent. I år 2 i gymnasiet är andelen högst i Haga/Bosvedjan (66 procent), Matfors (63 procent) samt på

³¹ Andel som i Ungdomsenkäten Lupp 2018 svarar att de tränar/idrottar en gång i veckan eller mer på sin fritid.

³² Statistiken finns dock inte könsuppdelad.

³³ Andel som i Ungdomsenkäten Lupp 2018 svarar att de tränar/idrottar en gång i veckan eller mer på sin fritid.

³⁴ Andel som i Ungdomsenkäten Lupp 2018 anger att de är medlem i en förening.

Alnö (66 procent). Lägst andel har Skönsberg/Korsta (29 procent) samt Indal/Liden (35 procent). Övriga bostadsområden ligger på ca 40-55 procent.

Kulturellt och socialt deltagande bland ungdomar

Ungdomars kulturella utövande³⁵ är i årskurs 8 högst i Salyhill/Nacksta (40 procent) och lägst i Njurunda (17 procent) och Bergsåker/Granlo/Kovland (17 procent). Övriga bostadsområden i Sundsvall ligger mellan ca 20 och 30 procent. I år 2 i gymnasiet är andelen högst i Indal/Liden (35 procent) och lägst i Bredsand (8 procent) och Ljustadalen/Sundsbruk (12 procent). Övriga bostadsområden ligger på ca 20-30 procent.

Ungdomar som besöker fritidsgård³⁶ i årskurs 8 varierar mycket mellan Sundsvalls områden. Andelen är högst i Stöde (61 procent) och Indal/Liden (52 procent). En högre mellannivå återfinns i Matsfors (38 procent), Bredsand (35 procent) och Salyhill/Nacksta (33 procent). De lägsta värdena har Sidsjön/Mårtensro (2 procent) samt Skönsmon/Östermalm/Södermalm (7 procent). Övriga bostadsområden i Sundsvall ligger mellan ca 10 och 30 procent.

Ungdomar som saknar fritidsaktiviteter där de bor³⁷ är i årskurs 8 högst i Indal/Liden (50 procent), Bredsand (39 procent) och på Alnö (39 procent). Övriga områden ligger mellan ca 20 och 30 procent. I år 2 i gymnasiet är andelen högst i Indal/Liden (65 procent), Sidsjön/Mårtensro (51 procent), Stöde (48 procent) och på Alnö (55 procent). Övriga bostadsområden ligger mellan ca 30 och 45 procent.

Friluftsliv

Ungdomar i årskurs 8 som regelbundet är ute i naturen³⁸ är högst i landsbygdsområdena Indal/Liden (84 procent), Stöde (77 procent), Matfors (75 procent) samt Sidsjön/Mårtensro (77 procent). Lägst är andelen i Skönsberg/Korsta (25 procent). Övriga bostadsområden i Sundsvall ligger mellan ca 50 och 65 procent. I år 2 i gymnasiet är andelen även där högst i Indal/Liden (71 procent) och Stöde 67 procent). Lägst är andelen i även här i Skönsberg/Korsta (26 procent). Relativt låga värden återfinns även för Ljustadalen/Sundsbruk (36 procent) samt för Bredsand (39 procent). Övriga bostadsområden ligger mellan ca 45 och 60 procent.

I friluftsvaneundersökningen (2015) uppgav 74 procent av männen och 81 procent av kvinnorna (i åldern 18 år och uppåt) att de utövade friluftaktiviteter en gång i veckan eller mer. 11 procent av kvinnorna och 17 procent av männen uppgav att de utövade friluftaktiviteter 1-3 gånger i månaden. När det kommer till ursprung utövar personer som har sin bakgrund i Sverige eller i Norden friluftaktiviteter i högre utsträckning än personer

³⁵ Andel som i Ungdomsenkäten Lupp 2018 svarar att de på sin fritid spelar teater, skapar musik eller dansar en gång i veckan eller mer.

³⁶ Andel som i Ungdomsenkäten Lupp 2018 svarar att de går på ungdomens hus, fritidsgård eller liknande en gång i veckan eller mer.

³⁷ Andel som i Ungdomsenkäten Lupp 2018 svarat ja på frågan om de saknar fritidsaktiviteter där de bor.

³⁸ Andel som i Ungdomsenkäten Lupp 2018 svarar att de på sin fritid är ute i naturen en gång i veckan eller mer.

som har sin bakgrund utanför Norden. De vanligaste friluftaktiviteterna att ägna sig åt är nöjes- och motionspromenader, plocka bär och svamp, jogga, åka längdskidor eller promenera med hunden.

Som hinder till att utöva friluftsliv finns höga kostnader och avsaknad av utrustning. 20 procent uppgav att de inte utövade den vinteraktivitet de önskade lika ofta som de ville på grund av att det kostade för mycket pengar. Motsvarande siffra för önskad sommaraktivitet var 10 procent. Avsaknad av utrustning var ett skäl för 8 procent att inte utöva önskad vinteraktivitet och 7 % att inte utöva önskad sommaraktivitet.

Ensamhet

Andelen som saknar emotionellt stöd, dvs en nära vän att prata och anförtro sig åt, var 12 procent år 2020³⁹. Värdet är oförändrat sedan 2018. Männerna uppger detta i högre utsträckning än kvinnorna, 15 procent i relation till 10 procent.

Bland äldre är känslan av ensamhet stor. År 2020 uppgav 53 procent av de äldre som bor hemma och har hemtjänst att de besväras av ensamhet, 50 procent av männen och 55 procent av kvinnorna. I särskilt boende, uppgav samma år 23 procent av de boende att de *ofta* besväras av ensamhet, en ökning med 10 procent från året innan (2019). År 2020 finns inga könsskillnader medan fler kvinnor än män upplever dessa besvär år 2019 (14 procent respektive 11 procent).

Exempel på indikatorer till mål 3* (områdesnivå där statistik finns)

- Invånare 16-84 år som är stillasittande mer än 7 timmar per dag (Kolada)
- Invånare, 16-84 år, som är fysiskt aktiva minst 150 minuter per vecka (Kolada)
- Invånare, 16-84 år, som saknar emotionellt stöd (Kolada)
- Ungdomars tillgång till fritidsaktiviteter där de bor (LUPP)
- Ungdomars föreningsaktivitet (LUPP)
- Ungdomar som tränar/idrottar på sin fritid (LUPP)
- Ungdomar som spelar teater, skapar musik eller dansar (LUPP)
- Ungdomar som går på ungdomens hus, fritidsgård eller liknande. (LUPP)
- Äldre som besväras av ensamhet (hemtjänst och särskilt boende) (Kolada)
- Andel som ägnar sig åt friluftsliv minst en gång i månaden/veckan utifrån kön, åldersgrupper och ursprung (Friluftsvaneundersökning Sundsvalls kommun)
- Frekvens olika friluftaktiviteter senaste 12 mån (Friluftsvaneundersökning Sundsvalls kommun)
- Andel som känner sig hindrade att utöva aktiviteter i den utsträckning man önskar pga höga kostnader (Friluftsvaneundersökning Sundsvalls kommun)
- Andel som känner sig hindrade att utöva aktiviteter i den utsträckning man önskar pga att man saknar utrustning (Friluftsvaneundersökning Sundsvalls kommun)
- Fysisk och social aktivitet i prioriterade områden (Enkät/Analysarena)

* Könsuppdelad statistik där det finns.

³⁹ Värdet gäller för Sundsvall, åldern 16-84 år.

Mål 4: Väsentligt minska andelen med låg grad av delaktighet i samhället till år 2030

Varför är mål 4 viktigt?

Att människor har kontroll över sitt eget liv, tillit till andra samt inflytande och delaktighet i samhället är centralt för ett socialt hållbart samhälle. Demokratisk delaktighet, dvs. att vara med och påverka politiska beslut, ger en ökad känsla av sammanhang. Personer med lägre socioekonomisk status upplever i större utsträckning än andra att de har mindre kontroll och inflytande över sina liv och utvecklingen av samhället i stort. De upplever även mindre gemenskap och delaktighet än personer med högre socioekonomisk status.

Nuläge

Valdeltagande och inflytande

I valet 2018 var valdeltagandet i kommunvalet i Sundsvall 86 procent, en ökning med ca 2 procent från valet 2014. Det distrikt som hade lägst valdeltagande 2018 var Nacksta Övre, med ett valdeltagande på 70 procent. Även där var ökningen på ca 2 procent sedan 2014. Andelen förstagångsväljare i kommunfullmäktigevalet var 2018 82 procent, en ökning med 6 procent sedan 2014. Bland förstagångsväljarna röstar fler kvinnor än män, 86 procent jämfört med 76 procent. Sundsvalls kommuns ”Nöjd Inflytande-index” var 2017 37. Männerna var nöjdare än kvinnorna och hade ett index på 38, jämfört med kvinnornas index 36. Kvinnornas index hamnar i kategorin med de 25 procent sämsta kommunerna i Sverige.

Ungas delaktighet

År 2018 uppgav 32 procent av tjejerna i årskurs 8 att de har ganska små eller mycket små möjligheter att föra fram sina åsikter till kommunledningen. Motsvarande siffra för killarna var 35 procent. Bland tjejerna som går i år 2 på gymnasiet uppgav 29 procent att de har ganska små eller mycket små möjligheter att föra fram sina åsikter till kommunledningen. Även bland killarna var siffran 29 procent. Hela 48 procent av tjejerna och 40 procent av killarna i årskurs 8 svarade att de inte vet vad de har för möjligheter att föra fram sina åsikter till kommunledningen. I år 2 på gymnasiet ökade den siffran till att vara 52 procent bland tjejerna och 48 procent bland killarna.

När samma ungdomar får ange om de vill vara med och påverka frågor som rör deras kommun var det betydligt större andel tjejer än killar som angav att de ville det. I årskurs 8 angav 65 procent av tjejerna och 53 procent av killarna att de ville göra det. Motsvarande siffra i gymnasiet var 66 respektive 55 procent.

Exempel på indikatorer till mål 4*

Valdistrikt med lägst andel valdeltagande i senaste kommunval (Kolada)
Förstagångsväljare som röstade i senaste kommunfullmäktigeval, andel (procent) (Kolada)
Nöjd Inflytande-Index med underkategorierna Information, Förtroende, Kontakt, Påverkan (Kolada)
Ungdomars möjlighet att föra fram sina åsikter till beslutsfattare i kommunen (LUPP)
Ungdomars vilja att vara med och påverka i frågor som rör kommunen (LUPP)

* Könsuppdelad statistik där det finns.

Mål 5: Väsentligt minska andelen som upplever otrygghet till år 2030**Varför är mål 5 viktigt?**

Trygghet är en känsla eller upplevelse som påverkar många människor i exempelvis ett bostadsområde, ett centrum eller i offentliga miljöer. Upplevelsen av att en plats är trygg eller otrygg betyder inte nödvändigtvis att platsen är säker eller osäker att vistas på. Säkerhet definieras som den faktiska risken att utsättas för brott och ordningsstörningar, medan trygghet är individens upplevelse av säkerheten/risken. Tillit till andra människor brukar liknas vid ett samhälles sammanhållande kitt. Länder med hög tillit har i regel en stabil demokrati, stark ekonomi, god folkhälsa, låg korruption, låg brottslighet samt en hög nivå av jämlikhet och jämställdhet. I de nordiska länderna, inklusive Sverige, är tilliten extremt hög. Det finns en tydlig koppling mellan att uppleva otrygghet och att känna låg tillit till andra. Att känna sig trygg i skolan och slippa utsättas för mobbning, kränkningar eller sexuella trakasserier är en förutsättning för att kunna lära och utvecklas i enlighet med utbildningens mål.

Nuläge

År 2020 svarade 27 procent av befolkningen i Sundsvall (i åldern 16-84 år) nej på frågan om de i allmänhet kunde lita på de flesta människor. Andelen är lika för både män och kvinnor.

Förekomst av våld

År 2018 anmäldes 10,5 våldsbrott per 1000 invånare i Sundsvall kommun. Ett tal som legat stilla sedan 2017. Med detta tal befinner sig Sundsvall bland de 25 procent med sämst resultat av kommunerna i Sverige. 50 procent av tjejerna och 58 procent av killarna i årskurs 8 uppgav 2018 att det förekom våld på deras skola⁴⁰. Motsvarande siffra i år 2 i gymnasiet var 16 procent för tjejerna och 28 procent för killarna.

Upplevelse av otrygghet på olika platser

44 procent av kvinnorna och 9 procent av männen uppgav år 2020 att de ofta eller ibland avstår för att gå ut ensamma på grund av rädsla att bli rånad, överfallen eller ofredad. 40 procent av kvinnorna och 17 procent av männen i friluftsvaneundersökningen (2015) uppgav

⁴⁰ Andel som uppgett att de till viss del, till stor del eller helt instämmer i att det förekommer våld på deras skola.

att de någon gång känner sig otrygga när de vistas i naturområden inom gångavstånd från sin bostad. Unga vuxna uppger det i större utsträckning än äldre.

5 procent av tjejerna i årskurs 8 i Sundsvall uppgav 2018 att de sällan eller aldrig känner sig trygga i hemmet. Motsvarande siffra för killarna var 4 procent. Andelen som upplever otrygghet i hemmet var 2018 lägre för ungdomarna i år 2 i gymnasiet än för ungdomarna i årskurs 8 (4 respektive 2 procent). 11 procent av tjejerna, och 8 procent av killarna, i årskurs 8 uppgav 2018 att de sällan eller aldrig känner sig trygga i skolan. 29 procent av tjejerna och 14 procent av killarna i årskurs 8 angav 2018 att de sällan eller aldrig upplever sig trygga på buss, tåg eller liknande. Även i år 2 i gymnasiet angav 29 procent av tjejerna att de upplevde otrygghet i kollektivtrafiken. Bland killar i år 2 i gymnasiet var otryggheten något större än för killarna i årskurs 8, 16 procent.

Mobbning och trakasserier

38 procent av tjejerna i årskurs 8 hade under de senaste sex månaderna år 2018 blivit mobbad, trakasserad eller utfryst⁴¹. Motsvarande siffra för killarna i årskurs 8 är 22 procent. 25 procent av tjejerna i år 2 i gymnasiet hade under de senaste sex månaderna 2018 blivit mobbad, trakasserad eller utfryst. Motsvarande siffra för killar var 14 procent. 32 procent av tjejerna i årskurs 8 och 23 procent av tjejerna i år 2 i gymnasiet uppgav 2018 att det förekommer sexuella trakasserier på deras skola⁴². Bland killarna uppgav 23 procent av killarna i årskurs 8 och 14 procent av killarna i år 2 i gymnasiet detsamma.

Trygghet i hemtjänsten

I 2019- års brukarbedömning inom hemtjänsten uppger 41 procent av brukarna att de får ett mycket gott bemötande från hemtjänstpersonalen, att det känns tryggt att bo hemma med stöd från hemtjänsten och att de känner förtroende för alla eller flertalet i personalen. Andelen är något högre för kvinnor än för män, 43 procent i relation till 39 procent.

Våld i nära relationer

I Brottsförebyggande rådets Nationella trygghetsundersökning uppgav totalt 18 procent av de som utsatts för misshandel i Sverige under 2016 att gärningspersonen var närstående till offret⁴³. Det är dock stora skillnader mellan könen. Att gärningspersonen är en närstående gäller för kvinnor i 40 procent av händelserna, medan motsvarande andel för män är 3 procent. Antalet anmälda brott om grov kvinnofridskränkning i Sundsvall var år 2018 13 stycken, år 2019 14 stycken och år 2020 11 stycken.

⁴¹ Andel som uppgett att de vid enstaka tillfällen, eller under en längre period blivit mobbad, trakasserad eller utfryst.

⁴² Andel som uppgett att de till viss del, till stor del eller helt instämmer i att det förekommer sexuella trakasserier på deras skola.

⁴³ Med närstående avses här en partner, före detta partner, förälder/styvförälder, annan familjemedlem eller släkting eller en nära kamrat/vän.

Exempel på indikatorer till mål 5*

Invånare 16-84 år med avsaknad av tillit till andra (Kolada)
Invånare 16-84 år som avstår från att gå ut ensam (Kolada)
Anmälda våldsbrott, antal/100 000 inv (Kolada)
Trygghetsindex Sundsvall (Analysarena)
Andel som upplever otrygghet i samband med vistelser i naturområden inom gångavstånd från bostaden (Friluftsvaneundersökning Sundsvalls kommun)
Ungdomars upplevelser av trygghet i hemmet (LUPP)
Ungdomars upplevelser av trygghet i lokaltrafik (LUPP)
Ungdomars upplevelser av trygghet i skolan (LUPP/Skolinspektionen)
Elever som anger att de blivit mobbade, trakasserade eller utfrysta (LUPP)
Förekomst av sexuella trakasserier i skolan (LUPP)
Förekomst av våld i skolan (LUPP)
Våld i nära relationer (Utsatthet för misshandel av närstående) (BRÅ)
Anmälda brott om grov kvinnofridskränkning i kommunen, antal per 100 000 invånare (Kolada)
Brukarbedömning hemtjänst äldreomsorg - bemötande, förtroende och trygghet, andel (procent)

* Könsuppdelad statistik där det finns.

Målområde 4: Boende och närmiljö

Huvudutmaning: Fler bostäder till överkomliga priser

De närområden som människor växer upp och verkar i har betydelse för deras personliga utveckling och hälsa. Här skapas och upprätthålls lokala kulturer, normer och värderingar som inverkar på både den fysiska och den psykiska hälsan. En trygg bostad är en grundförutsättning för individens deltagande i samhällslivet. En socialt hållbar bostadsförsörjning handlar om att använda bostadspolitiska verktyg på ett sätt som ger hushåll möjlighet att kunna skaffa en bostad som svarar mot deras behov. Det handlar även om att motverka boendesegregationen och förbättra förutsättningarna för jämlika uppväxt- och levnadsvillkor.

Styrdokument relaterade till målområde 4

Agenda 2030 – Mål 1: Ingen fattigdom, Mål 10: Minskad ojämlikhet, Mål 11: Hållbara städer och samhällen

Folkhälsopolitikens målområde – Målområde 5: Boende och närmiljö

Översiktsplan Sundsvall

Stadsvision Sundsvall

Sundsvalls handlingsplan för bostadsförsörjning

Grönystestrategiskt arbete, Sundsvalls kommun

Landsbygdsprogram, Sundsvalls kommun

Natur- och friluftspan för Sundsvalls kommun

Mål 1: Väsentligt öka andelen som bor i ett boende till överkomligt pris till år 2030

Varför är mål 1 viktigt?

Läget på bostadsmarknaden påverkar alla människors möjlighet att få eller att byta bostad. Brist på bostäder till ett överkomligt pris är ett särskilt identifierat problem. Problemet är störst för låginkomsttagare, då de är starkt överrepresenterade i det hyrda boendet, trots att detta leder till högre kostnader för en given bostadsyta. Enligt Boverkets beräkningar ligger månadsutgiften för en typisk lägenhet för ett låginkomsthushåll mellan 20 och 25 procent högre än kostnaden för ägt boende. Därför är det av vikt att tillhandahålla bostäder som matchar inkomststrukturen i befolkningen.

Nuläge

Generellt har barnfamiljer mindre ekonomiska marginaler än andra och svårare att klara baskonsumtionen⁴⁴. Det gäller främst sammanboende med många barn och ensamstående med barn. Även pensionärer har relativt små marginaler i relation till andra. De som hyr i andra hand har minst marginaler följt av de som bor i hyresrätter. De som äger sitt boende har störst marginaler.

Boendeutgifter i olika inkomstgrupper

Boverket och Statistiska Centralbyrån har genomfört en nationell studie om boendeutgifter. Studien visar att 15 procent av befolkningen har en boendeutgift som överstiger 30 procent av den disponibla inkomsten (inkomst efter skatt). Av dem med 40 procent lägsta inkomster är det hela 42 procent som lägger mer än 30 procent av inkomsten på sitt boende. Merparten av dessa hushåll finns bland de 20 procent med lägst inkomster.

Boende till överkomligt pris

Ett boende till överkomligt pris handlar om relationen mellan olika grupperns inkomstnivåer och utbudet på bostäder i den prisnivån.

Boverket använder begreppet prisrimliga bostäder och mäter med det s.k. 30/40-måttet, där bostadens kostnad inte bör överstiga 30 procent av inkomsten för de 40 procent i befolkningen med lägst inkomster. Internationellt används begreppet affordable housing.

Studien redogör även för hur många som har svårigheter med att klara en baskonsumtion. Av dem med 40 procent lägsta inkomster är det 46 procent som har svårt att klara en baskonsumtion. Motsvarande statistik för Sundsvall saknas i nuläget.

Trångboddhet och ansträngd boendeekonomi i Sundsvall

För Sundsvall finns siffror på ansträngd boendeekonomi samt på trångboddhet. År 2018 hade 2069 hushåll (4,4 %) i Sundsvall ansträngd boendeekonomi. Enligt Boverkets definition på trångboddhet var 3740 hushåll (7,9 %) i Sundsvall trångbodda. Antal hushåll som både hade ansträngd boendeekonomi och var trångbodda var 423 (0,9 %). Koladas nyckeltal på trångboddhet baseras på antal personer istället för hushåll. År 2019 var 12,6 % trångbodda i Sundsvall enligt norm 2 och 34 % enligt norm 3.⁴⁵

Då hushåll med svag ekonomi till stor del är hänvisade till hyresrätter är det intressant att följa den genomsnittliga hyran i allmännyttan. År 2018 var den 1003 kr per kvadratmeter i Sundsvall. I Umeå var den 1071 kr, i Gävle 985 kr och i Östersund 1033 kr.

⁴⁴ Baskonsumtion avser endast den mest nödvändiga konsumtionen för hushållet. Den avser exempelvis mat, försäkringar, hygien och transporter. Det ingår inte sparande eller så kallade småutgifter som alkohol, tobak, godis, veckotidning och dyl. i baskonsumtionen. Inte heller utrustning för hemmet eller utgifter för julklappar, semester och glasögon.

⁴⁵ Norm 2, skapades 1965. Hushållet räknas som trångbott om det bor mer än två personer per rum (kök och vardagsrum räknade). Norm 3, skapades 1974. Hushållet räknas som trångbott om det bor mer än en person per rum (vardagsrum och kök räknade). Sammanboende par förutsätts dela sovrum. Personer i ensamhushåll räknas inte som trångbodda enligt någon av normerna.

Exempel på indikatorer till mål 1*

Hur många av de 40 procent med lägst disponibla inkomster som har en boendeutgift som överstiger 30 procent, det s.k. 30/40 måttet (Analysarena)

Snitthyrens (i kommunen för en 2:a resp. 3:a) andel av medianinkomsten i kommunen (Analysarena)

Antal/andel hushåll med ansträngd boendeekonomi (Boverket)

Antal/andel trångbodda hushåll (Boverket)

Antal/andel hushåll som är trångbodda och har ansträngd boendeekonomi (Boverket)

Trångboddhet i flerbostadshus, enligt norm 2, andel (procent) (Kolada)

Trångboddhet i flerbostadshus, enligt norm 3, andel (procent) (Kolada)

Genomsnittlig hyra i allmännyttan, kr/kvm (Kolada) jämförelse med Umeå/Gävle/Östersund

* Könsuppdelad statistik där det finns.

Mål 2: Väsentligt minska bostadsbristen bland särskilda målgrupper till år 2030**Varför är mål 2 viktigt?**

Förutom bristen på bostäder till ett överkomligt pris har vissa grupper med särskilda behov och bristande nätverk svårigheter att etablera sig på bostadsmarknaden. Ibland kan svårigheterna resultera i hemlöshet. Det finns olika former av hemlöshet och Socialstyrelsen definierar hemlöshet utifrån fyra olika situationer, se faktaruta. Boverket beskriver ett antal målgrupper som är viktiga att beakta i bostadsförsörjning; unga, äldre, personer med sociala utmaningar, personer som utsatts för våld i nära relationer, personer med funktionsnedsättning, och personer som är nya i Sverige. För några av dem har kommunen dessutom ett särskilt ansvar enligt olika lagar.

Bostadsbrist bland unga

Det saknas generellt bostäder som ungdomar, unga vuxna och studenter har möjlighet att efterfråga. De är nya på bostadsmarknaden, saknar referenser från tidigare boende och har ingen egen bostad att byta med. De har ofta en oregelbunden inkomst och en begränsad betalningsförmåga.

Äldre på bostadsmarknaden

Äldre med pension har ofta en lägre inkomst än personer i arbete. Var sjätte person i Sverige, som är 65 år eller äldre, har en inkomst som innebär risk för fattigdom. Äldre som vill byta boende möter ett lågt utbud av möjliga boendelalternativ som är ekonomiskt rimliga.

Personer med olika sociala utmaningar

Personer med olika sociala utmaningar, såsom missbruksproblematik och samsjuklighet, har svårigheter på bostadsmarknaden och hamnar inte sällan i någon form av hemlöshet. De har ofta utmaningar med att bli godkända som hyresgäster hos bostadsbolagen.

Personer som utsatts för våld i nära relationer

En person som utsatts för våld i nära relation behöver ofta snabbt få hjälp med skyddat boende eller få tillgång till ett nytt boende. Våld i nära relationer drabbar framförallt kvinnor och barn. Våldet kan även vara av psykisk karaktär och försätta kvinnan i en situation av ekonomisk utsatthet. Om kvinnan inte har tillgång till den gemensamma ekonomin och gemensamma tillgångar försvåras möjligheten att planera och skaffa ett eget boende.

Boende för personer med funktionsnedsättning

Personer med funktionsnedsättning behöver ofta särskilt anpassade bostäder. De kan också behöva en organiserad boendeform. Kommunen behöver därför erbjuda dessa boendeformer i tillräckligt stor utsträckning i enlighet med lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) samt socialtjänstlagen (SoL).

Bostadssituationen för personer som är nya i Sverige

Personer som är nya i Sverige är generellt en ekonomiskt svag grupp. De är nya på

Olika former av hemlöshet**Situation 1: Akut hemlöshet**

Hit räknas förutom "uteliggare" (personer som sover ute eller i trappuppgångar, bilar, tält och liknande) även dem som övernattar på akutboende, härbärge, jourboende, skyddat boende eller motsvarande.

Situation 2: Institutionsvistelse och stödboende

Personer inskrivna på en kriminalvårdsanstalt, stödboende eller annan institution. Situation 2 omfattar personer som inom tre månader ska flytta ut utan att ha någon bostad att flytta till.

Situation 3: Långsiktiga boendelösningar

Boende i någon av socialtjänstens särskilda boendelösningar, där boendet är förenat med tillsyn och särskilda villkor eller regler. Det gäller t.ex. försökslägenheter, träningslägenheter och sociala kontrakt.

Situation 4: Eget ordnat kortsiktigt boende

Personen bor tillfälligt och utan kontrakt hos kompisar/bekanta, familj/släktingar eller har ett tillfälligt inneboende- eller andrahandskontrakt hos en privatperson.

bostadsmarknaden och har inte haft möjlighet att samla kötid i bostadsköer och har sällan nätverk som kan ge vägar in till bostadsmarknaden.

Nuläge

Ungdomar och studenter

Enligt nationell statistik från Hyresgästföreningen år 2017, var 24 procent i åldersgruppen 20-27 år hemmaboende hos sina föräldrar, trots att de ville flytta till ett eget boende. De allra flesta är män. Så hög har nivån inte varit sedan 1997 års undersökning. 2015 var mellan 20-30 procent av 20-24-åringarna i Sundsvall hemmaboende hos sina föräldrar. Länsstyrelsen sammanställer årligen en bostadsmarknadsanalys. För 2020 rapporteras i denna analys ett underskott på lägenheter för ungdomar samt ett överskott på studentbostäder i Sundsvall.

Äldre och personer med funktionsnedsättning

Enligt Länsstyrelsens bostadsmarknadsanalys råder ett underskott på särskilda boenden i Sundsvall, både idag samt på fem års sikt. Situationen är densamma för personer med funktionsnedsättning, dvs. ett underskott på både servicebostäder och gruppboendestäder i Sundsvall⁴⁶.

Hemlöshet

Enligt Socialstyrelsens kartläggning var år 2017 var 662 personer i Sundsvall hemlösa. 366 av dessa var i situation 3, dvs. att de bor i någon av socialtjänstens särskilda boendelösningar. 161 stycken befann sig i situation 4, dvs. i ett tillfälligt boende hos kompisar, bekanta, familj eller släktingar. 49 personer befann sig i akut hemlöshet. Sundsvalls kommun erbjuder ”Bostad först” till hemlösa personer med missbruk eller beroende och/eller psykisk sjukdom.

Våldsutsatta kvinnor

I Sundsvall blir våldsutsatta kvinnor aktualiserade hos kommunens bostadssociala grupp, BOS-gruppen. Statistik saknas om hur många våldsutsatta kvinnor i Sundsvalls kommun som har behov av eget boende samt som har fått behovet av eget boende tillgodosett.

Vräkningar av barnfamiljer

Sundsvall har en nollvision för vräkningar av barnfamiljer. I Sundsvall sjönk andelen verkställda vräkningar (antal/100 000 inv.) från 26 stycken år 2018, 20 stycken 2019 och 11 stycken 2020. Under samma tidsperiod var antalet barn som varit med om en vräkning 1 barn år 2018, 10 barn år 2019 samt 0 barn år 2020.

Nyanlända

Det rådde ett underskott på bostäder för nyanlända i Sundsvall år 2019. Bostadsmarknadsläget för *anvisade* nyanlända i Sundsvalls kommun var dock i balans och för *självbosatta* nyanlända rådde överskott år 2020.

⁴⁶ Bostadsmarknadsanalys 2020 Västernorrlands län, Länsstyrelsen Västernorrland Publikation nr 2020:06

Bostäder i allmännyttan

I Sundsvall fanns år 2018 ca 59 hyresrätter i allmännyttan per 1000 invånare. År 2017 var siffran 57 och år 2016 var den 58. I Umeå fanns år 2018 108 hyresrätter i allmännyttan per 1000 invånare. Motsvarande siffra för Gävle var 144 och för Östersund 61.

Exempel på indikatorer till mål 2*

Hyresrätter i allmännyttan, antal/1000 inv (Kolada) samt jämförelse med Umeå/Gävle/Östersund
Hemlöshet (Socialstyrelsens öppna jämförelser)
Verkställda vräkningar (avhysningar) (Kolada/Analysarena)
Erbjuder Bostad först till hemlösa personer med missbruk eller beroende och/eller psykisk sjukdom, (Ja/Nej) (Kolada)
Antal våldsutsatta kvinnor i behov av eget boende (Analysarena)
Antal våldsutsatta kvinnor i behov av eget boende som fått behovet tillgodosett (Analysarena)
Underskott av sociala kontrakt (Ja/Nej) (Analysarena)
Underskott av trygghetsboenden (Ja/Nej) (Analysarena)
Underskott av tillgänglighetsanpassade bostäder (Ja/Nej) (Analysarena)
Antal unga som bor hos sina föräldrar men önskar eget boende (Hyresgästföreningen nationellt/Analysarena enkät)
Andel unga som saknar förstahandskontrakt/egen bostad (Analysarena enkät)
Bostadsmarknadsläget i kommunen, anvisade nyanlända, (Överskott/Balans/Underskott) (Kolada)
Bostadsmarknadsläget i kommunen, nyanlända, (Överskott/Balan/Underskott) (Kolada)
Bostadsmarknadsläget i kommunen, självbosatta nyanlända, (Överskott/Balan/Underskott) (Kolada)

* Könsuppdelad statistik där det finns.

Mål 3: Väsentligt minska boendesegregationen⁴⁷ till år 2030

Varför är mål 3 viktigt?

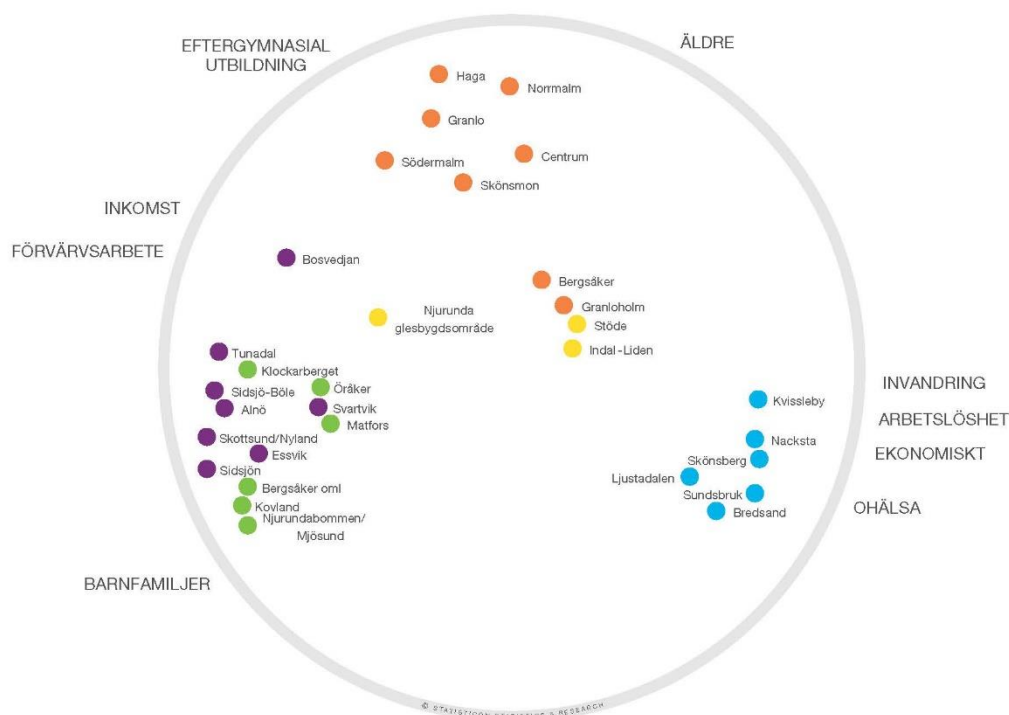
Det finns en tilltagande uppdelning av hushållen på bostadsmarknaden på så vis att höginkomsttagare bor för sig och låginkomsttagare för sig. Invandring har även bidragit till att en stor del av låginkomsttagarna är födda utomlands, vilket bidrar till att det även finns en etnisk segregation. Boendesegregation efter ekonomiska resurser är ett resultat av ojämlika inkomster och bidrar också till att återskapa och fördjupa ojämlikheten. Forskning visar att det kan vara sämre för hushåll att leva i homogent fattiga områden. Forskningen visar även att det är problematiskt på flera sätt att rikta sig endast till resurssvaga områden då det riskerar att inte ge någon effekt på befolkningssammansättningen eller i värsta fall, genom förstärkt

⁴⁷ Boendesegregationen definieras utifrån befolkningssammansättningen inom ett område och utgår ifrån variablerna i *Den sociala kompassen*, 2018.

stigmatisering, öka den geografiska koncentrationen av resurssvaga hushåll. Den slutsats som dras är att blandningsverktyget bör användas för att öka resurssvaga hushålls möjlighet att kunna tillträda en bostad som ligger i ett *resursstarkt* område. En målformulering som styr mot en ökad befolkningsblandning är att föredra framför en målformulering av ett blandat bostadsbestånd. Hur de mer resurssvaga hushållen ska kunna tillträda de bostäder, som genom vakanser blir tillgängliga i mer resursstarka och attraktiva områden, är här en nyckelfråga.⁴⁸

Nuläge

År 2018 gjorde företaget Statisticon en analys över den socioekonomiska och demografiska sammansättningen i Sundsvalls kommun. Denna gjordes utifrån befolkningens egenskaper i termer av bland annat ålderssammansättning, inkomstnivå, utbildningsnivå, arbetslöshet och ohälsa där analysmodellen grupperar de bostadsområden som liknar varandra. Resultatet illustreras i en ”karta” som fått namnet *Den sociala kompassen*.⁴⁹

Färgerna i kartan indikerar de olika klustren med delområden som uppvisar mest samhörighet med avseende på de i analysen ingående variablerna. Dessa variabler återfinns namngivna utanför den omgärdande cirkeln och är positionerade utifrån den riktning i vilken respektive variabel ändrar värde.

⁴⁸ Grannskapseffekter och politik och planering för minskad segregation Underlagsrapport till Jämlikhetskommissionen, Finansdepartementet, 2019.

⁴⁹ Samtliga data avser år 2015 (vilket var det senaste året där det finns uppgifter för samtliga variabler).

Blått område

I det blå området bor ca 19 800 personer, motsvarande 20 procent av kommunens befolkning. Området sträcker sig längs E4:an med områdena Kvissleby, Bredsand, Skönsberg, Ljustadalen, och Sundsbruk samt Nacksta. I det blå området är arbetslösheten hög (10-20 procent) liksom det ekonomiska biståndet (8-25 procent) och ohälsotalet⁵⁰ (36-51 dagar). Andelen förvärvsarbetande är låg (56-75 procent) likaså inkomsten. Andelen födda utanför EU28⁵¹ är hög men varierande (7-28 procent). I det här området är andelen med eftergymnasialutbildning låg (22-32 procent).

Orange område

Det orange området finns i kommunens mest centrala delar med ca 35 000 invånare, motsvarande 36 procent av kommunens befolkning. Det orangea området består av Bergsåker, Granlo, Granloholm, Haga, Skönsmon, Södermalm, Norrmalm och Centrum. Arbetslösheten är låg (5-8 procent), likaså andelen med ekonomiskt bistånd (2-6 procent). Ohälsotalet är lägre än i det blå området (22-41 dagar). I det här området är andelen med eftergymnasial utbildning hög (36-50 procent) Det finns förhållandevis få barnfamiljer och det bor fler äldre här än i övriga områden.

Lila område

I det lila området bor ca 19 500 personer, motsvarande 20 procent av kommunens befolkning. Det lila området består av Bosvedjan, Tunadal, Alnö, Svartvik, Skottsund/Nyland, Sidsjön och Sidsjö-Böle. Här bor människor med höga utbildnings- och inkomstnivåer. Andelen med eftergymnasial utbildning ligger mellan 34-52 procent. Barnfamiljerna är många och förvärvsgraden är hög. Ohälsotalet är lågt (20-30 dagar) liksom det ekonomiska biståndet (0-3 procent). Andelen födda utanför EU28 är lågt (1-5 procent). Området består till stor del av centralt belägna villaområden.

Grönt område

I det gröna området bor ca 14 600 personer, motsvarande 15 procent av kommunens befolkning. Här ingår Kovland, Matfors, Klockarberget, Njurundabommen/Mjösund, Bergsåker med omland samt Öråker. Det gröna området är socioekonomiskt närbeläget det lila. Skillnaden är dock en lägre utbildningsnivå (29-36 procent har en eftergymnasial utbildning), lägre inkomster samt en ännu lägre andel födda utanför EU28. Förvärvsgraden är något högre i det gröna området jämfört med det lila. Området har karaktären landsbygdsbelägen villaförort eller tätort.

⁵⁰ Ett mått på antalet utbetalade ersättningsdagar för sjukdom som en individ fått. De ersättningar som ingår är sjukpenning, rehabiliteringspenning, sjukersättning och aktivitetsersättning. Måttet baseras på antalet utbetalda nettodagar.

⁵¹ ⁵¹ Danmark, Finland, Island, Norge, Belgien, Bulgarien, Estland, Frankrike, Grekland, Irland, Italien, Kroatien, Lettland, Litauen, Nederländerna, Polen, Portugal, Rumänien, Slovakien, Slovenien, Spanien, Storbritannien, Nordirland, Tjeckien, Tjeckoslovakien, Tyskland, Ungern och Österrike.

Gult område

Det gula området är störst till ytan och minst befolkningsmässigt. Här bor ca 8 500 personer, motsvarande 9 procent av kommunens befolkning. Det gula området består av Njurunda glesbygdsområde, Stöde och Indal-Liden. Utbildningsnivån är låg (23-30 procent har en eftergymnasial utbildning) liksom andelen invånare födda utanför EU28 (2-3 procent). Ohälsotalet är högt (33-40 dagar) men det ekonomiska biståndet är lågt (1-3procent). Andelen äldre är hög.

Tabell 2: Variabler sociala kompassen utifrån SEKOM-område

Område SEKOM	Andel öppet arbetslösa	Andel med ekonomiskt bistånd	Ohälsotal	Andel förvärvs-arbetande	Arbetsinkomst (median tkr)	Andel med eftergymnasial utbildning	Andel födda utanför EU28	Andel bef 0-19 år	Andel bef 65 år +
Lila	4,4	1,9	26,2	86,6	250	44,0	3,2	28,0	15,5
Grön	5,0	2,2	24,7	87,9	238	31,8	1,6	26,6	19,0
Orange	6,4	4,0	27,4	81,6	227	44,0	6,6	18,0	23,1
Gul	5,8	2,0	36,5	82,8	217	25,9	2,1	20,2	25,6
Blå	13,6	14,5	44,6	67,1	184	25,4	16,4	22,6	22,4

Tabell med de i analysen ingående variablerna samt medelvärde för respektive område och variabel.

Tabell 3: Variabler sociala kompassen utifrån delområde

Område SEKOM	Delområde	Andel öppet arbetslösa	Andel med ekonomiskt bistånd	Ohälsotal	Andel förvärvs- arbetande	Arbets- inkomst (median)	Andel med efter- gymnasial utbildning	Andel födda utanför EU28	Andel bef 0-19 år	Andel bef 65 år +
Lila	Sidsjö-Böle	3,7	0,2	20,2	88,0	273	58,2	4,1	30,4	13,2
Lila	Alnö	4,5	2,4	27,9	86,0	253	41,9	2,7	27,2	18,8
Lila	Skottсанд/Nyland	4,0	2,2	23,8	89,4	253	43,0	2,9	28,7	19,2
Lila	Tunadal	3,9	1,4	25,7	87,5	246	50,5	3,8	26,4	15,7
Lila	Sidsjön	3,6	1,1	29,6	86,7	245	43,6	1,4	29,1	10,8
Lila	Svartvik	6,1	3,2	28,8	83,4	244	35,5	3,4	29,0	12,2
Lila	Bosvedjan	4,4	1,4	25,6	85,5	242	44,8	4,8	23,6	22,8
Lila	Essvik	5,3	3,2	27,6	86,3	242	34,3	2,3	29,7	11,6
Grön	Klockarberget	5,1	1,0	24,0	85,2	249	36,4	1,5	25,3	21,0
Grön	Bergsåker oml	4,8	4,1	22,1	89,8	242	33,0	1,4	27,3	14,1
Grön	Njurundabommen/Mjösund	4,4	1,8	27,2	87,8	238	28,7	2,0	27,8	19,1
Grön	Kovland	4,5	1,2	27,8	88,8	235	31,8	1,7	26,8	18,1
Grön	Öråker	6,0	3,2	14,0	90,4	233	28,7	1,4	26,8	20,9
Grön	Matfors	4,9	2,0	33,3	85,3	232	32,1	1,7	25,4	20,6
Orange	Södermalm	5,9	3,3	21,7	83,8	237	48,2	5,4	20,1	16,4
Orange	Norrmalm	6,8	4,0	26,9	80,4	234	50,4	7,3	10,0	28,1
Orange	Haga	5,3	2,8	24,6	84,5	229	49,3	5,7	15,5	30,3
Orange	Granloholm	7,5	5,6	40,7	78,8	227	42,3	9,7	26,0	17,7
Orange	Granlo	5,5	1,9	27,8	84,1	227	43,8	3,7	15,8	31,3
Orange	Bergsåker	8,0	6,4	30,7	81,1	227	38,8	7,8	26,2	22,3
Orange	Skönsmon	6,6	3,6	23,6	84,2	222	35,6	4,4	18,8	20,8
Orange	Centrum	5,9	4,2	23,1	76,2	215	43,7	8,5	11,4	17,6
Gul	Njurunda glesbygdsområde	4,3	1,3	33,4	84,0	239	30,3	2,0	19,1	24,3
Gul	Stöde	7,1	2,2	35,9	81,3	207	24,5	2,6	20,8	26,0
Gul	Indal-Liden	6,1	2,6	40,3	83,1	205	23,0	1,5	20,8	26,6
Blå	Ljustadalen	9,5	7,8	47,5	75,4	209	23,6	9,2	26,2	18,0
Blå	Skönsberg	11,5	13,7	42,0	70,0	192	28,5	17,5	19,9	20,8
Blå	Sundsbruk	10,5	10,9	50,9	70,5	189	21,6	10,3	22,1	19,2
Blå	Bredsand	20,3	24,5	36,1	62,5	184	23,4	26,2	27,8	21,3
Blå	Kvissleby	13,3	7,7	47,5	68,6	170	23,1	7,1	19,1	32,8
Blå	Nacksta	16,3	22,5	43,6	55,9	159	32,4	27,8	20,5	22,1

Tabell med de i analysen ingående variablerna och respektive bostadsområdes specifika värde för varje variabel.

Exempel på indikatorer till mål 3*

Andel öppet arbetslösa – utifrån områden i Den sociala kompassen (SCB)
Andel med ekonomiskt bistånd – utifrån områden i Den sociala kompassen (SCB)
Ohälsotal – utifrån områden i Den sociala kompassen (SCB)
Andel förvärvsarbetande – utifrån områden i Den sociala kompassen (SCB)
Arbetsinkomst (median) – utifrån områden i Den sociala kompassen (SCB)
Andel med eftergymnasial utbildning – utifrån områden i Den sociala kompassen (SCB)
Andel bef 0-19 år – utifrån områden i Den sociala kompassen (SCB)
Andel bef 65+ år – utifrån områden i Den sociala kompassen (SCB)

* Könsuppladad statistik där det finns.

Mål 4: Väsentligt öka andelen hälsofrämjande miljöer i områden med hög ohälsa till år 2030**Varför är mål 4 viktigt?**

Den byggda och sociala miljön runt omkring oss, samt möjligheten att förflytta oss till olika målpunkter, påverkar hälsa, levnadsvanor och levnadsvillkor i stor utsträckning. Tillgång till mötesplatser och offentlig service i ett område bidrar till att människor möts, mår bättre och får bättre hälsa. En byggd miljö som gör det lätt, bekvämt och tryggt att vara fysiskt aktiv i det vardagliga livet är enligt forskningen bra av en rad olika anledningar. Det är bra för att främja vardagliga möten på lika villkor, öka den sociala sammanhållningen och främja oberoende hos grupper med begränsad rörelsefrihet. Det är även bra för att minska buller och luftföroreningar samt för att underlätta utevistelse, lek och friluftsliv. Att utöva friluftsliv och vara aktiv i skog och mark har ett eget värde, utöver att vara fysiskt aktiv, med positiva effekter på hälsan. Naturupplevelser har i upprepade studier visat sig vara effektivt för stressreduktion, ökat välbefinnande och förbättrade kognitiva förmågor.

Nuläge**Allmänt hälsoläge i Sundsvall**

Såsom redovisades i målområde 3 är andelen invånare i Sundsvall som skattar sin egen hälsa som bra eller mycket bra 70 procent år 2018. Kvinnor ligger på 67 procent och män på 72 procent. Ohälsotalet⁵² finns nedbrutet på områdesnivå för år 2015. Såsom tabell 2 och 3 ovan visar, finns det stora skillnader mellan olika bostadsområden i Sundsvall. Högst ohälsotal har Sundsbruk med 51 sjukdagar. Övriga områden som har 40 sjukdagar eller högre är Granloholm, Indal-Liden, Ljustadalen, Skönsberg, Kvissleby och Nacksta. Bland resterande områden ligger den stora majoriteten på ett tal mellan 20 och 30 sjukdagar. Bland ungdomarna i Sundsvall är andelen som skattar sin egen hälsa som bra eller mycket bra betydligt högre bland killar än bland tjejer. Bland killarna var andelen år 2018 88 procent i

⁵² Ohälsotalet är ett mått på hur många dagar under ett år som försäkringskassan betalat ut ersättning för sjukpenning, rehabiliteringspenning, sjukersättning och aktivitetsersättning.

årskurs 8 och 82 procent i gymnasiet år 2. Bland tjejerna var motsvarande siffror 61 procent respektive 59 procent.

Fysisk aktivitet relaterat till bostadsområden med ohälsa

År 2020 i Sundsvall var 64 procent av kvinnorna och 65 procent av männen fysiskt aktiva minst 150 minuter i veckan. För ungdomarna finns resultat uppdelat på områdesnivå för kommunens olika bostadsområden. Då målet syftar till att öka andelen hälsofrämjande miljöer i områden som idag har ohälsa, kommer fokus här att ligga på de områden som har låga resultat samt de områden som har ett ohälsotal på 40 dagar eller mer (dvs. Sundsbruk, Granloholm, Indal-Liden, Ljustadalen, Skönsberg, Kvissleby och Nacksta)⁵³. I årskurs 8 är andelen ungdomar som tränar regelbundet lägst i Indal/Liden (64 procent) samt Skönsberg (69 procent). Resterande bostadsområden i Sundsvall ligger på 80 procent och uppåt. Övriga områden med högt ohälsotal⁵⁴ har följande värden: Sallyhill/Nacksta (87 procent), Ljustadalen/Sundsbruk (89 procent) och Granloholm (84 procent).

I år 2 i gymnasiet finns lägst andel som tränar regelbundet i Stöde (60 procent), Ljustadalen/Sundsbruk (57 procent) och Indal/Liden (59 procent). Resterande bostadsområden i Sundsvall ligger på 70 procent och uppåt. Övriga områden med högt ohälsotal har följande värden: Sallyhill/Nacksta (72 procent), Granloholm (70 procent) och Skönsberg/Korsta (79 procent).

Friluftsliv relaterat till det bostadsområde man bor i

Ungdomar i årskurs 8 som regelbundet är ute i naturen⁵⁵ på sin fritid var 2018 lägst i Skönsberg/Korsta (25 procent). Resterande bostadsområden i Sundsvall ligger mellan ca 50 och 65 procent. Övriga områden med högt ohälsotal⁵⁶ har följande värden: Sallyhill/Nacksta (48 procent), Skönsberg (56 procent), Ljustadalen/Sundsbruk (62 procent), Indal/Liden (84 procent) och Granloholm (57 procent).

I år 2 i gymnasiet är andelen även där lägst i Skönsberg/Korsta (26 procent). Relativt låga värden återfinns även för Ljustadalen/Sundsbruk (36 procent) samt för Bredsand (39 procent). Övriga bostadsområden ligger mellan ca 45 och 60 procent. Övriga områden med högt ohälsotal⁵⁷ har följande värden: Sallyhill/Nacksta (46 procent), Ljustadalen/Sundsbruk (36 procent), Indal/Liden (71 procent) och Granloholm (58 procent).

I friluftsvaneundersökningen (år 2014) fick boende i Sundsvall svara på hinder till varför de inte kunde utöva sin viktigaste sommar- respektive vinteraktivitet i den utsträckning som de önskade. Som skäl till varför de inte kunde utöva den viktigaste sommaraktiviteten uppgav 29 procent att de saknade tillgång till lämpliga platser/områden i närheten av sin bostad och 14

⁵³ Statistiken finns inte könsuppdelad på områdesnivå.

⁵⁴ Ett ohälsotal på 40 dagar eller mer.

⁵⁵ Andel som i Ungdomsenkäten Lupp 2018 svarar att de på sin fritid är ute i naturen en gång i veckan eller mer.

⁵⁶ Ett ohälsotal på 40 dagar eller mer.

⁵⁷ Ett ohälsotal på 40 dagar eller mer.

procent att de inte hade möjlighet att ta sig till lämpliga platser/områden med allmänna kommunikationer. Som skäl till varför de inte kunde utöva den viktigaste vinteraktiviteten uppgav 23 procent att de saknade tillgång till lämpliga platser/områden i närheten av sin bostad och 14 procent att de inte hade möjlighet att ta sig till lämpliga platser/områden med allmänna kommunikationer.⁵⁸ Att uppleva sig otrygg när man vistas i naturområden inom gångavstånd från sin bostad är en annan fråga i undersökningen. Här uppgav 30 procent att de upplever otrygghet i dessa lägen.⁵⁹

Ungdomars kultur- och fritidsaktivitet i olika bostadsområden

Ungdomars kulturella utövande⁶⁰ är i årskurs 8 lägst i Njurunda (17 procent) och Bergsåker/Granlo/Kovland (17 procent). Övriga bostadsområden i Sundsvall ligger mellan ca 20 och 40 procent. Områden med högt ohälsotal⁶¹ har följande värden: Sallyhill/Nacksta (40 procent), Skönsberg (31 procent), Ljustadalen/Sundsbruk (20 procent), Granloholm (31 procent) och Indal/Liden (21 procent). I år 2 i gymnasiet är andelen lägst i Bredsand (8 procent) och Ljustadalen/Sundsbruk (12 procent). Resterande bostadsområden i Sundsvall ligger på ca 20-35 procent. Övriga områden med högt ohälsotal⁶² har följande värden: Sallyhill/Nacksta (21 procent), Skönsberg/Korsta (19 procent), Granloholm (21 procent) och Indal/Liden (35 procent).

Ungdomars föreningsaktivitet⁶³ är i årskurs 8 lägst i Indal/Liden (33 procent) samt Bredsand (44 procent). Resterande bostadsområden i Sundsvall ligger mellan ca 50 och 70 procent. Övriga områden med högt ohälsotal⁶⁴ har följande värden: Sallyhill/Nacksta (57 procent), Skönsberg (56 procent) och Granloholm (68 procent). I år 2 i gymnasiet är andelen lägst i Skönsberg/Korsta (29 procent) samt Indal/Liden (35 procent). Resterande bostadsområden i Sundsvall ligger på ca 40-55 procent. Övriga områden med högt ohälsotal⁶⁵ har följande värden: Sallyhill/Nacksta (50 procent) och Granloholm (40 procent). Resterande bostadsområden i Sundsvall ligger på ca 40-55 procent.

Ungdomar som besöker fritidsgård⁶⁶ i årskurs 8 är lägst i Sidsjön/Mårternsro (2 procent) samt Skönsmon/Östermalm/Södermalm (7 procent). Övriga bostadsområden i Sundsvall ligger mellan ca 10 och 30 procent. I de områden med högst ohälsotal är värdena följande:

⁵⁸ Undersökningen innehöll fler svarsalternativ, men dessa tre orsaker bedöms vara mest relevanta i relation till hälsofrämjande miljöer.

⁵⁹ Andelen som svarat någon gång ibland, ganska ofta eller alltid på om de upplever otrygghet.

⁶⁰ Andel som i Ungdomsenkäten Lupp 2018 svarar att de på sin fritid spelar teater, skapar musik eller dansar en gång i veckan eller mer.

⁶¹ Ett ohälsotal på 40 eller mer.

⁶² Ett ohälsotal på 40 eller mer.

⁶³ Andel som i Ungdomsenkäten Lupp 2018 anger att de är medlem i en förening.

⁶⁴ Ett ohälsotal på 40 eller mer.

⁶⁵ Ett ohälsotal på 40 eller mer.

⁶⁶ Andel som i Ungdomsenkäten Lupp 2018 svarar att de går på ungdomens hus, fritidsgård eller liknande en gång i veckan eller mer.

Sallyhill/Nacksta (33 procent), Skönsberg (19 procent), Ljustadalen/Sundsbruk (25 procent), Granloholm (28 procent) och Indal/Liden (52 procent).

Ungdomar som saknar fritidsaktiviteter där de bor⁶⁷ är i årskurs 8 högst i Indal/Liden (50 procent), Bredsand (39 procent) och på Alnö (39 procent). Resterande områden i Sundsvall ligger mellan ca 20 och 30 procent. I övriga områden med högst ohälsotal är värdena följande: Sallyhill/Nacksta (22 procent), Skönsberg (25 procent), Ljustadalen/Sundsbruk (32 procent) och Granloholm (27 procent). I år 2 i gymnasiet är andelen högst i Indal/Liden (65 procent), Sidsjön/Mårtensro (51 procent), Stöde (48 procent) och på Alnö (55 procent). Resterande bostadsområden i Sundsvall ligger mellan ca 30 och 45 procent. I övriga områden med högst ohälsotal är värdena följande: Sallyhill/Nacksta (30 procent), Skönsberg/Korsta (46 procent), Ljustadalen/Sundsbruk (49 procent) och Granloholm (43 procent).

Andelen ungdomar i årskurs 8 som upplever att det finns saker att göra men som tycker att det är svårt att ta sig dit⁶⁸ är högst i Stöde (50 procent), Matfors (49 procent), Indal/Liden (46 procent) och Skönsberg/Korsta (53 procent). Resterande bostadsområden i Sundsvall ligger mellan ca 20 och 40 procent. I övriga områden med högst ohälsotal är värdena följande: Sallyhill/Nacksta (38 procent), Skönsberg (12 procent), Ljustadalen/Sundsbruk (32 procent) och Granloholm (42 procent). I år 2 i gymnasiet är andelen högst i Stöde (76 procent), Indal/Liden (76 procent) och Bredsand (54 procent). Resterande bostadsområden i Sundsvall ligger mellan ca 25 och 45 procent. I övriga områden med högst ohälsotal är värdena följande: Sallyhill/Nacksta (31 procent), Skönsberg/Korsta (40 procent), Ljustadalen/Sundsbruk (45 procent) och Granloholm (28 procent).

Barns miljörelaterade hälsa

I Folkhälsomyndighetens Miljöhälsorapport 2021 mäts barns miljörelaterade hälsa. Resultaten visar att andelen barn i Sverige som varje dag vistas i grönområden har minskat betydligt över tid, från 78 procent 2003 till 49 procent 2019. Barn med utrikes födda vårdnadshavare och barn som bor trångt vistas mer sällan i grönområden jämfört med andra barn. 15 procent av barnen bor 2019 i en bostad där något fönster vetter mot en större gata eller trafikled. 2003 var den siffran 22 procent, vilket visar på en förbättring. Andelen 12-åringar som är mycket störda av trafikbuller i hemmiljön 2019 är 7 procent.⁶⁹ Statistik över barn som i sin hemmiljö utsätts för tobaksrök finns för Sundsvall. En förbättring har skett över tid. Andelen har minskat från 12 procent år 2015 till 8 procent 2018.

⁶⁷ Andel som i Ungdomsenkäten Lupp 2018 svarat ja på frågan om de saknar fritidsaktiviteter där de bor.

⁶⁸ Andel som i Ungdomsenkäten Lupp 2018 svarat stämmer helt eller stämmer delvis på påståendet ”det finns saker att göra men det är svårt att ta sig dit”.

⁶⁹ Jämförande statistik från 2003 saknas.

Exempel på indikatorer till mål 4* (områdesnivå där statistik finns tillgänglig)

Ohälsotal, invånare 16-64 år (Statisticon)

Invånare, 16-84 år, med bra självskattat hälsotillstånd (HLV)

Ungdomars bedömning om sin egen hälsa (LUPP)

Invånare, 16-84 år, som är fysisk aktiva minst 150 minuter per vecka (Kolada)

Ungdomar som tränar/idrottar på sin fritid (LUPP)

Ungdomars tillgång till fritidsaktiviteter där de bor (LUPP)

Ungdomar som upplever att det finns saker att göra men att det är svårt att ta sig dit (LUPP)

Andelen ungdomar som är ute i naturen (LUPP)

Andelen ungdomar som är medlem i någon förening (LUPP)

Ungdomar som spelar teater, skapar musik eller dansar (LUPP)

Ungdomar som går på ungdomens hus, fritidsgård eller liknande. (LUPP)

Andel som känner sig hindrade att utöva aktiviteter i den utsträckning man önskar pga brist på lämpliga platser/områden i närheten av bostaden (Friluftsvaneundersökning Sundsvalls kommun)

Andel som känner sig hindrade att utöva aktiviteter i den utsträckning man önskar pga att man inte har möjlighet att ta sig till lämpliga platser/områden med allmänna kommunikationer (Friluftsvaneundersökning Sundsvalls kommun)

Andel som upplever otrygghet i samband med vistelser i naturområden inom gångavstånd från bostaden (Friluftsvaneundersökning Sundsvalls kommun)

Andel som är nöjda med sin skolgård (Analysarena)

Andel barn som vistas i grönområden, Sverigenivå (Folkhälsomyndighetens Miljöhälsorapport)

Barns utsatthet för luftföroreningar utomhus, Sverigenivå (Folkhälsomyndighetens Miljöhälsorapport)

Trafikbuller i barns hemmiljö, Sverigenivå (Folkhälsomyndighetens Miljöhälsorapport)

Tobaksrökning i hem där barn i 8 månaders ålder finns, andel (procent) (Kolada)

* Könsuppdelad statistik där det finns.

Rättighetsperspektiv

De mänskliga rättigheterna är universella och gäller för alla. De slår fast att alla människor, oavsett land, kultur och sammanhang, är födda fria och lika i värde och rättigheter. FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna kom till efter andra världskriget och fungerar som en global vägledning för frihet och jämlikhet och skyddar varje persons rättigheter över hela världen. Diskriminering kan sägas vara den andra sidan av samma mynt och innebär att någon missgynnas eller kränks på grund av vem hen är, vad hen tror på eller hur hen lever. Diskrimineringsförbudet är en central del av människorättsskyddet och finns i alla konventioner om mänskliga rättigheter. Diskriminering är en kränkning av den grundläggande rätten till likabehandling. Lagens definition av diskriminering är att en person missgynnas eller kränks och att det finns ett samband till någon av de sju diskrimineringsgrunderna kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder.

Rättighetsperspektivet ska integreras i de övriga målområdena i programmet och i all verksamhet som kommunen utövar. Det innebär att ett rättighetsperspektiv ska finnas med i all planering, beslutsfattande, genomförande och uppföljning.

Styrdokument relaterade till rättighetsperspektivet

Agenda 2030 – Mål 3: Hälsa och välbefinnande, Mål 5: Jämställdhet, Mål 10: Minskad ojämlikhet, Mål 16: Fredliga och inkluderande samhällen

Folkhälsopolitiken målområden – Målområde 1: Det tidiga livets villkor, Målområde 4: Inkomster och försörjningsmöjligheter, Målområde 6: Levnadsvanor, Målområde 7: Kontroll, inflytande och delaktighet

FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna

FN:s konventioner - Medborgerliga och politiska rättigheter, Ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, Avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor, Barnets rättigheter, Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Den europeiska deklarationen om jämställdhet mellan kvinnor och män på lokal och regional nivå, CEMR

Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter

Europeisk stadga om landsdels- eller minoritetsspråkskurs

Regeringsformen

Regeringens ungdomspolitiska mål

Det nationella målet för funktionspolitiken

Strategi för jämställdhetsintegrering, Sundsvalls kommun

Arbetsgivarpolitisk strategi, Sundsvalls kommun

Strategi för arbetet med trygghet och säkerhet i Sundsvalls kommun

Näringslivspolitiskt program, Sundsvalls kommun

Målsättning för perspektivet: Väsentligt minska diskriminerande strukturer till år 2030

Varför är målsättningen viktig?

Trots att vi har de mänskliga rättigheterna och lagar som förbjuder diskriminering förekommer diskriminerande handlingar i Sundsvalls kommun. Alla diskrimineringsgrunder omfattas när det gäller kraven på arbetsgivares och utbildningsanordnares aktiva åtgärder. Diskrimineringslagen innehåller även ytterligare en bestämmelse om förbud mot diskriminering när offentligt anställda möter allmänheten. Denna bestämmelse gäller enbart inom den offentliga sektorn och kompletterar de övriga diskrimineringsförbuden.

Diskrimineringsgrunden kön

Det övergripande målet för den svenska jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sitt eget liv. Målet preciseras genom sex delmål:

1. jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet
2. ekonomisk jämställdhet
3. jämställd utbildning
4. jämställd hälsa
5. jämn fördelning av makt och inflytande
6. att mäns våld mot kvinnor ska upphöra.

Diskrimineringsgrunden könsöverskridande identitet eller uttryck

Med könsidentitet och könsuttryck avses i lagen att någon inte definierar sig som kvinna eller man, eller genom sin klädsel eller på annat sätt ger uttryck för att tillhöra ett annat kön än det som registrerats för hen vid födelsen. Diskriminering som har samband med könsidentitet och könsuttryck har starka kopplingar till föreställningar och normer om kön och sexuell läggning, vilket avspeglas både i forskning och i anmälningar.

Diskrimineringsgrunden etnisk tillhörighet

Med etnisk tillhörighet avses att någon tillhör en grupp av personer som har samma nationella eller etniska ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande. Alla människor har minst en etnisk tillhörighet. Personer som tillhör en etnisk minoritet identifierar sig ofta både som exempelvis same och svensk eller chilenske och svensk.

Nationella minoriteter

Minoritetslagen gäller i hela Sverige och det innebär att alla fem nationella minoriteterna (samer, judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar) har särskilda rättigheter.⁷⁰ Samerna har dessutom status som urfolk. Alla kommuner och regioner ska främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur och de nationella minoritetsspråken ska skyddas och främjas.

⁷⁰ Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk 2009:724.

Det grundskydd som gäller alla nationella minoriteter omfattar:

- Kultur och språk – identitet, revitalisering av språket, synliggörandet av kulturen och språket för majoriteten
- Äldreomsorg på minoritetsspråk
- Information om rättigheter
- Strukturerat samråd
- Rekrytering av personal som talar minoritetsspråk
- Mål och riktlinjer ska antas för det minoritetspolitiska arbetet

Förutom de bestämmelser som omfattar samtliga nationella minoriteter, finns särskilda rättigheter som gäller i de så kallade förvaltningsområdena för finska, meänkieli och samiska språken. I de kommuner som ingår i förvaltningsområdena kan de nationella minoriteterna använda sitt språk i kontakt med myndigheter. De delområden som uppföljningsmyndigheterna⁷¹ granskar är: diskriminering och utsatthet, inflytande och delaktighet samt språk och kulturell identitet. Sundsvalls kommun ingår i förvaltningsområdena för finska och samiska, vilket innefattar följande rättigheter:

- Förskola/skola – rätten till förskola helt eller väsentlig del på minoritetsspråk om någon i förvaltningsområdet önskar detta⁷²
- Äldreomsorg – rätten till vård och omsorg helt eller till väsentlig del på modersmålet
- Språk – rätten att använda sitt språk i statliga och kommunala/regionala kontakter när man är part i målet samt skyldighet för myndigheten att ge muntligt svar på samma språk, samt att på begäran ge en skriftlig översättning av beslut och motivering

Kommunen arbetar även enligt regeringens strategi för romsk inkludering som en del av det minoritetspolitiska arbetet och mänskliga rättigheter.

Diskrimineringsgrunden religion eller annan trosuppfattning

Med religion avses religiösa åskådningar som exempelvis hinduism, judendom, kristendom och islam. Annan trosuppfattning innefattar sådana övertygelser som har sin grund i eller i samband med en religiös åskådning, till exempel buddism, ateism och agnosticism.

⁷¹ Europarådet granskar kontinuerligt Sveriges åtagande efter undertecknandet av Europakonventionen för nationella minoriteter och språkstadgan för nationella minoritetsspråk. Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget är uppföljningsmyndigheterna som rapporterar till regeringen användning av statsbidraget i förvaltningsområdena för samiska, finska och meänkieli.

⁷² Ingen minoritetsspråktalare i familjen krävs för att ha rätt till undervisning i skolan eller stöd i minoritetsspråk, inte heller någon begränsning av antalet personer som har rätt till delta i undervisningen.

Diskrimineringsgrunden funktionsnedsättning

Med funktionsnedsättning menas varaktiga fysiska, psykiska eller begåvningsmässiga begränsningar av en persons funktionsförmåga. Det nationella målet för funktionspolitiken är:

Ett jämlikt och hållbart samhälle med mångfald som grund som respekterar och främjar alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter samt säkerställer delaktighet för alla personer med funktionsnedsättning.

För att nå det nationella målet ska genomförandet av funktionshinderspolitiken inriktas mot fyra områden:

1. principen om universell utformning
2. befintliga brister i tillgängligheten
3. individuella stöd och lösningar för individens självständighet
4. att förebygga och motverka diskriminering

Diskrimineringsgrunden sexuell läggning

Lagen definierar sexuell läggning som homosexuell, heterosexuell och bisexuell läggning.

Förbudet mot diskriminering gäller alla dessa tre sexuella läggningar. Även denna diskrimineringsgrund har starka kopplingar till föreställningar och normer om kön och sexuell läggning.

Diskrimineringsgrunden ålder

Diskrimineringslagen förbjuder diskriminering som har samband med ålder. Vilken ålder som är norm kan skilja sig åt i olika sammanhang. De flesta som blir utsatta för diskriminering som har samband med ålder är oftast antingen yngre eller äldre. Begreppen äldre och yngre är relativa och kan variera beroende på situation och bransch.

År 2020 blev barnkonventionen svensk lag. Det innebär att barnets rättigheter ska beaktas vid alla avvägningar och bedömningar som görs i beslutsprocesser, mål och ärenden som rör barn. Det finns även en särskild målsättning för ungdomspolitiken i Sverige.

Ungdomspolitikens mål är:

Alla ungdomar mellan 13 och 25 år ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen.

Nuläge

Jämställdhet

När det kommer till heltidsarbete finns det skillnader mellan könen. Statistik finns för kommunalt anställda och år 2020 var 82 procent av männen *heltidsarbetande*⁷³. Motsvarande

⁷³ I statistiken finns både *heltidsanställda* och *heltidsarbetande*. Som heltidsanställd har man möjlighet att arbeta heltid om man vill, men behöver inte göra det i praktiken. Som heltidsarbetande arbetar man heltid i praktiken.

siffror för kvinnorna var 65 procent. År 2019 var siffrorna desamma som 2020. År 2018 var 81 procent av männen och 65 procent av kvinnorna heltidsarbetande. Skillnaden mellan kvinnors och mäns heltidsarbete har således inte förändras något under perioden.

Såsom presenterades under målområde 1 (Arbete) och målet om sysselsättning (mål 4) finns skillnader mellan kvinnor och män inom kommunens verksamhetsområden. Enligt statistiken är könsskillnaderna i heltidsarbete störst inom förskola och fritidshem⁷⁴ (inklusive pedagogisk omsorg), kultur och fritid samt vård och omsorg. Inom förskola och fritidshem är skillnaden 15 procentenheter (män 94 procent och kvinnor 79 procent). Inom kultur och fritid är skillnaden 11 procentenheter (män 91 procent och kvinnor 80 procent). Inom vård och omsorg är skillnaden 16 procentenheter (män 83 procent och kvinnor 67 procent).

Andelen tillsvidareanställda i kommunen var år 2020 82 procent för kvinnor och 70 procent för män. För kvinnorna är detta en ökning sedan 2018 med tre procentenheter, men en minskning för männen med en procentenhet.

År 2018 och 2019 var kvinnors mediannettoinkomst i Sundsvall 83 procent av männens.

Sjukfrånvaron i kommunen var år 2020 5,1 procent för män och 9,0 procent för kvinnor. Kvinnors sjukfrånvaro har ökat med ca en procentenhet sedan 2018 och män med ca en halv procentenhet.

År 2020 tog männen i Sundsvall ut 30 procent av föräldrapenningdagarna och 38 procent av VAB-dagarna (dvs. tillfällig föräldrapenning för vård av barn). Det är en ökning sedan 2018 med ca en procentenhet avseende föräldrapenningdagar och 1,5 procentenhet avseende VAB-dagar.

Funktionsnedsättning

Andelen med funktionsnedsättning varierar över tid på ett sådant sätt att det är svårt att avgöra om någon egentlig tidtrend finns. Under åren 2017-2020 var andelen med funktionsnedsättning i Sverige 21 procent, 23 procent kvinnor och 20 procent män. I Västernorrlands län under åren 2017-2020 uppgav⁷⁵ 22 procent att de hade en funktionsnedsättning. 27 procent av kvinnorna och 17 procent av männen. Funktionsnedsättning är vanligare med ökande ålder, allra vanligast är det bland de äldsta (65–84 år). Andelen personer med funktionsnedsättning är lägre bland personer med hög utbildningsnivå jämfört med personer med låg utbildningsnivå.

En lägre andel kvinnor med funktionsnedsättning arbetar jämfört med män med funktionsnedsättning, medan motsvarande könsskillnad inte alls är lika uttalad bland personer som inte har en funktionsnedsättning. Fler personer med funktionsnedsättning skattar sin hälsa som dålig jämfört med övrig befolkning. Stillasittande fritid, fetma, daglig rökning och

⁷⁴ Inklusive pedagogisk omsorg.

⁷⁵ Enkäten "Hälsa på lika villkor", Region Västernorrland, Folkhälsomyndigheten.

låg konsumtion av frukt och grönt är vanligare bland personer med funktionsnedsättning jämfört med övrig befolkning. Det är betydligt vanligare bland personer med funktionsnedsättning än bland övriga att önska stöd att ändra dessa levnadsvanor jämfört med övrig befolkning.

Myndigheten för delaktighet följer upp kommunens funktionshinderarbete. På frågan ”I vilken utsträckning finns tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning?” var svaret från Sundsvall år 2020 ”I viss utsträckning”⁷⁶.

I Friluftsvaneundersökningen från 2015 i Sundsvall uppgav 7 procent att de inte kan utöva sin viktigaste sommarfriluftaktivitet i den utsträckning de önskar på grund av funktionsnedsättning. 5 procent uppgav detsamma för sin viktigaste vinteraktivitet.

Ålder

Sjukfrånvaron bland kommunalt anställda finns uppdelat utifrån åldersgrupper. Sjukfrånvaron i gruppen under 30 år var 2020 5,4 procent. För gruppen 30-49 år var den samma år 7,9 procent och för gruppen över 49 år var den 9,3 procent. Sjukfrånvaron tenderar alltså att öka med åldern, vilket även statistiken för tidigare år visar. Skillnaderna mellan åldersgrupperna har även ökat jämfört med 2018, där den yngsta gruppen minskat sjukfrånvaron med 1,7 procentenheter, mellangruppen ökat sjukfrånvaron med 0,6 procentenheter och den äldsta gruppen ökat sjukfrånvaron med 1,4 procentenheter.

Sexualitet

I Ungdomsenkäten LUPP uppgav 2018 3,4 % av eleverna i årskurs 8 att deras sexuella läggning var homosexuell eller bisexuell. Motsvarande siffra i år 2 i gymnasiet var 9,1 procent. I årskurs 8 angav 4,8 procent att de inte vill definiera sin sexuella läggning. I år 2 i gymnasiet angav 3,7 procent detta. Andelen som var osäkra på sin sexuella läggning eller inte visste var 4,5 procent i årskurs 8 och 2,4 procent i år 2 i gymnasiet.

Ungdomar med annan sexuell läggning mår sämre än heterosexuella. Vid en jämförelse av det allmänna hälsotillståndet⁷⁷ mellan gruppen heterosexuella och gruppen som identifierar sig med en annan sexuell läggning framkommer följande bild. År 2018 angav 75 procent av de heterosexuella i årskurs 8 att deras hälsa var mycket bra eller ganska bra. Motsvarande siffra för gruppen med annan sexuell läggning var 67 procent. I år 2 i gymnasiet uppgav samma år 73 procent av de heterosexuella att de deras hälsa var mycket bra eller ganska bra. I gruppen med annan sexuell läggning uppgav 50 procent detta.

Etnisk tillhörighet

Utrikes födda har en betydligt svagare ställning på arbetsmarknaden än inrikes födda. Som kommun behöver man arbeta aktivt med att anställa utrikes födda medarbetare. I Kolada finns

⁷⁶ Svarsalternativen var: Inte alls, I viss utsträckning, I hög utsträckning.

⁷⁷ Frågan i enkäten är: ”Under de senaste sex månaderna, hur bedömer du din hälsa, hur du mår eller känner dig?”

ett balanstal som jämför hur stor del av de utrikes födda som är anställda i kommunen i relation till deras storlek i befolkningen. Ett tal på 1,0 betyder att det råder en balans mellan dessa två. Ett tal mindre 1,0 visar på en lägre andel utrikes födda bland anställda än i befolkningen. I Sundsvalls kommun var detta balanstal 0,9 procent år 2018 och 1,0 procent år 2019.

Vid en jämförelse av ungdomars allmänna hälsotillstånd⁷⁸ utifrån födelseland uppger utrikes födda ungdomar i högstadiet ett något bättre hälsotillstånd än svenskfödda ungdomar. I gymnasiet finns ingen skillnad mellan de två grupperna. År 2018 angav 78 procent av de utlandsfödda ungdomarna i årskurs 8 att deras hälsa var mycket bra eller ganska bra. Motsvarande siffra för gruppen ungdomar födda i Sverige var 73 procent. I år 2 i gymnasiet uppgav 69 procent av de utlandsfödda ungdomarna och 69 procent av de svenskfödda ungdomarna att deras hälsa var mycket bra eller ganska bra.

Nationella minoriteter

Antalet finländare i Sundsvall (födda i Finland), var år 2020 1196 personer. Av dessa var 726 personer över 65 år. Antalet personer över 65 år beräknas växa under de kommande åren, varav fler är kvinnor än män. Enligt SCB:s statistik från 2018 vid årets slut är Personer med finsk anknytning⁷⁹ var år 2018 7,5 procent av Sundsvalls befolkning. Antalet finskfödda sjunker, medan antalet personer födda i Sverige med finsk anknytning ökar.

Antalet samer som är berättigade att rösta på Sametingsvalet är omkring 200 personer. Utöver röstberättigade bor ett okänt antal i Sundsvall med samisk anknytning. Antalet personer som identifierar sig som samer är okänt, men historiskt har det funnits flera samiska bosättningar i Sundsvall.⁸⁰

Inom Sundsvalls kommun genomfördes år 2014 en kartläggning över vilka språkkompetenser inom minoritetsspråken som fanns bland medarbetarna i kommunen.⁸¹ Resultatet av kartläggningen var:

- Finsktalande, 101 personer
- Meänkielitalande, 39 personer
- Samisktalande, 8 personer

År 2019 gjordes av genomlysning av antalet anställda som talar finska inom kommunens vård- och omsorgsverksamhet.⁸² Där framkom att 44 personer talade finska.

⁷⁸ Frågan i enkäten är: "Under de senaste sex månaderna, hur bedömer du din hälsa, hur du mår eller känner dig?"

⁷⁹ Med finsk anknytning ingår personer upp till tre generationer tillbaka.

⁸⁰ Enligt de kartläggningar som gjorts bland annat av Stiftelsen Gaaltije, Sydsamiskt kulturcentrum, på uppdrag av Sundsvalls museum.

⁸¹ Kartläggningen gjordes i form av en enkät som gick ut till anställda i kommunen genom kommunens intranät.

⁸² Med anledning av att inrättandet av finskspråkig äldreomsorg utreddes.

Exempel på indikatorer*

Heltidsarbetande månadsavlönade, kvinnor i relation till män, kommun, andel (procent)
(Kolada)

Heltidsarbetande månadsavlönade utifrån kommunalt verksamhetsområde, andel (procent)
(Kolada)

Sjukfrånvaro kommunalt anställda (procent), kvinnor i förhållande till män (Kolada)

Föräldrapenningdagar som tas ut av män, andel av antal dagar (procent) (Kolada)

Tillfälliga föräldrapenningdagar (VAB) som tas ut av män, andel av antal dagar (procent)
(Kolada)

Kvinnors mediannettoinkomst som andel av mäns mediannettoinkomst, andel (procent)
(Kolada)

Tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning (Fråga: I vilken utsträckning finns
tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning?) (Myndigheten för delaktighet)

Brukarbedömning daglig verksamhet LSS - Brukaren får bestämma om saker som är viktiga,
andel (procent) (Kolada)

Andel som uppger att de har en funktionsnedsättning i Västernorrland (procent) (HLV, Region
Västernorrland)

Andel som känner sig hindrade att utöva aktiviteter i den utsträckning man önskar pga
funktionsnedsättning (Friluftsvaneundersökning Sundsvalls kommun)

Anställda utrikes födda, kommun, balanstal (Kolada)

Språkkompetens minoritetsspråk, kommunanställda (Analysarena)

Sjukfrånvaro för kommunalt anställda tre åldersgrupper (<30 år, 30-49 år, >49 år), (%)
(Kolada)

* Könsuppdelad statistik där det finns.